

Kooperatif Postası

KARINCA

KASIM 2025 YIL: 91 SAYI: 1067 ISSN: 1300-1450

KASIM 2025

KARINCA

Yıl: 91 Sayı: 1067

Kasım 2025

ISSN: 1300 - 1450

Türk Kooperatifçilik Kurumu Basın, Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına

Sahibi

Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY

Yazı İşleri Müdürü ve Baş Editör

Prof. Dr. Serdar SAĞLAM

Editörler Kurulu

Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Prof. Dr. Serdar SAĞLAM
Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Prof. Dr. Hasan YAYLI
Prof. Dr. Mehmet BAŞ

İdare ve Yazışma Adresi (Yönetim Yeri)

Head Office and Correspondence Address

Mebusevleri Mah. Turgut Reis Cad. No: 15/6

06570 Çankaya - ANKARA

Tel: (0312) 472 99 59 - 472 99 11

Belge Geçer: (0312) 472 97 64

www.koopkur.org.tr

koopkur@gmail.com

admin@koopkur.org.tr

20 Mayıs 1931'de kurulan kamu yararına çalışan,
TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU
Basın, Yayın, Araştırma Danışmanlık ve Eğitim
Hizmetleri İşletmesinin aylık dergisi

Yazılarda savunulan fikirler yazarlarına aittir.

Gönderilen yazı ve haberler iade edilmez.

Yazılar elektronik ortamda teslim edilir.

Yayın Türü

Yaygın Süreli Yayın

Yayın Tarihi

28 Kasım 2025

Grafik, Tasarım:

GÖKSU MATBAACILIK

Gökhan KOÇ

Kazım Karabekir Cad. No: 39/98

İskitler - ANKARA

gokhankoc82@hotmail.com

Bu Sayıda.....

BAŞYAZI; SERDAR SAĞLAM 3

“KOOPERATİFÇİLİKTE
YENİ UFUKLAR-KARABÜK
BULUŞMASI”
PANELİ YAPILDI 5

MUSTAFA YAVUZ
KOOPERATİFLERDE YÖNETİCİ VE
DENETÇİLERİN İBRASI 9

ÖZDEM SATICI TOPRAK
KOOPERATİFLERDE
ORGAN SEÇİMLERİ 15

YETER DEMİR USLU
SAĞLIK KURUMLARINDA UZAKTAN SAĞLIK
HİZMETLERİNİN KULLANIMI 20

VEDAT SADIOĞLU
17- 23 KASIM (2025) “EROZYONLA
MÜCADELE HAFTASI” ÜZERİNE GENEL BİR
DEĞERLENDİRME 24

"91 YILDAN SEÇMELER..

- CELAL UZEL
MESKEN DAVAMIZ 31
- MENNAN YİĞİTER
TEŞKİLATISIZLIKTAN GÖRDÜĞÜMÜZ ZARARLAR 35
- M.CURA
YAMAN BİR ENERJİ KAYNAĞI 38
- ABDURRAHMAN BENLİOĞLU
BALIKÇILIĞIN GELİŞMESİNDE
KOOPERATİFÇİLİĞİN ROLÜ 39
- MÜMTAZ GÖKTÜRK
HAYALDEN HAKİKATE 41
- DOĞUDAN VE BATIDAN VECİZELER 44
- DÜNYA KOOPERATİF GÜNÜNÜ TEMSİL EDEN AFİŞ
AFİŞ, İNCE BİR ELEMEDEN SONRA SEÇİLMİŞTİR. 46

Değerli kooperatif Gönüllüleri;

Teknolojik gelişmeler ve küreselleşme süreci dünya ve ülkeler hakkında daha fazla bilgi edinme ve karşılaştırma yapma konusunda bizlere büyük bir imkân sunmuştur. Geçmiş yıllarda bu imkânlar sadece başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere diğer büyük devletler ile küresel şirket ve firmalarla irtibatlı yahut destek alan araştırmacı veya akademisyenlerin tekelindeydi. Bu tekel hala geçerli olmakla birlikte dünyanın herhangi bir ülkesindeki araştırmacı yahut sıradan eğitilmiş kişi bile dünya ülkeleri hakkında bazı sorularına cevap bulabilir ve yahut karşılaştırmada bulunacak malzemeye sahip olabilir.

Uluslararası kuruluşlar, devletler ve sivil toplum örgütlerinin internet sitelerini takip ederek çeşitli alanlar ile ilgili istatistikî verilere ulaşmak mümkündür. Bu konuda dünyada ilk akla gelen kuruluşlar şu şekilde sıralanabilir: Birleşmiş Milletler (BM), Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü (DTO), Avrupa Merkez Bankası, Uluslar Arası İstatistik Enstitüsü (ISI), Eurostat, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Avrupa Merkez Bankası, Uluslararası Göç Örgütü, Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC), İslam İşbirliği Teşkilatı, dünya meteoroloji örgütü (WMO) vb.

Bunların haricinde daha alt düzeyde olan yahut kendi alanlarında küresel istatistikî bilgiler alınabilecek birçok ulusal ve uluslar arası kuruluştan bahsedilebilir. Türkiye’de de devletin bu alanda görevli istatistik kuruluştur, Türkiye İstatistik Kurumu’dur (TÜİK). Merkezi İstatistik Dairesi adıyla 25 Nisan 1926 kurulan teşkilat, 1962 yılında Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) adını aldı. 18 Kasım 2005 senesinde de adı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) olarak değiştirildi. Kurulduğu tarihten itibaren dönem içerisindeki teknolojik yeniliklere ayak uydurarak ülkenin çeşitli alanlarındaki birikimini güncelleyerek kamuoyuna açıklayan kurumun verileri resmi nitelik taşımaktadır.

Birleşmiş Milletler tarafından tanınan 193 devlet ile 2 gözlemci devlet bulunmaktadır. Bu devletlerin belirli bir kısmı siyasi, iktisadi ve kültürel açılardan istikrarlı bir yapıda olmadıklarından sağlıklı bir istatistikî verilerinin bulunmadığından bahsedebiliriz. Ancak uluslararası kuruluşlar, nüfus, ölüm ve doğum sayıları, çocuk ölümleri, eğitim vb gibi alanlarda bu devletlerin verilerine yeterli biçimde ulaşamıyorsa da sanayi, ticaret alanlarında diğer ülkelerin ihracat verilerinden bilgi alabilmektedirler.

Küresel çapta internet ortamında dünyanın çeşitli alanlardaki en son istatistikî bilgileri derleyen <https://www.worldometers.info/tr/> adlı internet sitesi bu faaliyetini “canlı sayaçlar” adını verdikleri sistemle anında gerçek zamanlı şekilde paylaşmaktadır. “**Dünya istatistiklerini düşündürücü ve zamana uygun bir formatta dünya çapında geniş bir kitleye sunma hedefiyle uluslararası bir geliştirici, araştırmacı ve gönüllü ekibi tarafından yönetilmektedir**” cümlesiyle kendisini tanıtan site, uluslar arası birçok kuruluş ve devletin istatistik kuruluşlarının veri ağından faydalanmaktadır. Kendisini tanıtırken kullandığı ifadelerden şüphe duyma hakkımızı da saklı tutarak bu site konusunda şu bilgileri veriyoruz:

Bu sitedeki veriler: Dünya Nüfusu, Devlet ve Ekonomi, Toplum ve Medya, Çevre, Gıda, Su, Enerji ile Sağlık üst başlıkları altında sunulmaktadır.

Bu üst başlıkların altında şu başlıklar bulunmakta ve bir sürekli veri akışıyla, bazıları da daha seyrek şekilde güncellenmektedir. Bunlar kısaca şu şekilde sınıflandırılmaktadır:

Dünya Nüfusu: Dünya nüfusu, bugünkü doğum ve ölümler, bugünkü net nüfus artışı

Devlet ve Ekonomi: Kamu sağlık, eğitim ve askeri harcamaları, üretilen bisiklet, araba ve bilgisayar sayıları

Toplum ve Medya: Yayınlanan kitap, gazete, satılan televizyon, cep telefonu sayıları, video oyunlarına harcanan para, internet kullanıcılarının sayıları, atılan tweet, gönderilen e-posta ve açılan blog sayıları, google arama sayıları

Çevre: Orman kaybı, erozyonla kaybedilen arazi mktarı, CO2 emisyonu, çölleşme (hektar), çevreye salınan zehirle kimyasallar,

Gıda: Yetersiz beslenen insanlar, aşırı kilolular, obezler, açlıktan ölenler,

Su: Kullanılan su (milyon litre), su kaynaklı hastalıktan ölen insanlar, güvenli suya erişimi olmayan insanlar

Enerji: Kullanılan toplam enerji (MWh), yenilenebilir ve yenilenemez kaynaklanan enerji (MWh), dünyaya gelen güneş enerjisi (MWh), bugün pompalanan petrol (varil), kalan petrol, kömür ve doğal gaz miktarları, petrolün, kömürün ve doğal gazın tükenmesine kalan gün sayıları,

Sağlık: Bulaşıcı hastalıklardan ve mevsim hastalıklarından ölenler, 5-6 yaş çocuk ölümleri, kürtajlar, doğum sırasında anne ölümleri, **HIV** ve **AIDS**'li kişiler, kanser ve sıtma kaynaklı ölümler, içilen sigaralar, alkol ve sigara kaynaklı ölümler, intiharlar, yasadışı uyuşturuculara harcanan para miktarı, trafik kazalarından ölümler.

Gelecek sayılarımızda bazı uluslararası kuruluşların istatistikî verileri ile ilgili sitenin yukarıdaki başlıklardaki verilerinden bir kısmını başyazılarımızda konu edeceğiz.

Dergimizin, bu sayısında da yine sahalarında uzman yazarlarımızın makale ve yazıları ile karşınızdayız.

Kooperatifçilik konusu başta olmak üzere ülkemizin bütün sorunları üzerinde duracak ve çözüm üretmek noktasında çaba göstermeye devam edeceğiz.

Sağlıcakla kalın...

**SAYGI
VE
SEVGİYLE
ANIYORUZ.**

"KOOPERATİFÇİLİKTE YENİ UFUKLAR-KARABÜK BULUŞMASI" PANELİ YAPILDI

27.11.2025 tarihinde Karabük Ticaret İl Müdürlüğü, Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Türk Kooperatifçilik Kurumu tarafından ortaklaşa Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Konferans salonunda

"Kooperatifçilikte Yeni Ufuklar-Karabük Buluşması"

Paneli yapıldı.

Panele Karabük Vali Yardımcısı **Kerem Süleyman YÜKSEL**, Karabük Cumhuriyet Başsavcısı **Selçuk AKMAN**, Karabük Üniversitesi Rektör Yardımcısı **Prof. Dr. İsmail Rakıp KARAŞ**, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yönetim Kurulu Başkanı **Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY**, Karabük Ticaret İl Müdürü **Gamze AYDIN**, Ticaret Bakanlığı Esnaf Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü Daire Başkanı **Gülsüm Gözde AYANOĞLU**, Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanı **Prof. Dr. Ersin MÜEZZİNOĞLU**, kooperatif temsilcileri ve farklı alanlarda uzmanlar, öğretim elemanları ile öğrenciler katılım sağladı.

Panel saygı duruşu ve istiklal marşımızın ardından açılış konuşmalarıyla başladı.

*Karabük Ticaret İl Müdürü **Gamze Aydın** açılış konuşmasında Müdürlüğün kooperatifçilikle ilgili faaliyetlerini anlatarak bu panel için emeği geçenlere ve katılımcılara teşekkür etti.*

*Karabük Vali Yardımcısı **Kerem Süleyman Yüksel** ise açılış konuşmasında kooperatiflerin iktisadi ve sosyal yaşamdaki önemine değinerek panelin organizasyonunda yer alanlara ve katılımcılara teşekkür etti.*

Türk Kooperatifçilik Kurumu Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY ise konuşmasında öncelikle panele emeği geçen başta Dekan Yardımcımız Dr. Öğr. Üyesi Abdülsamet ÇELİKÇİ olmak üzere herkese teşekkür ederim dedi. ERSOY, özellikle bu panel fikri ve gayretleri için Ticaret İl Müdürü sayın Gamze AYDIN'a, Ticaret İl Müdür yardımcısı Muharrem DOĞAN'a ve sunumu üstlenen Araştırma görevlisi Gizem Nur SAĞLIK TUĞRUL'a ve Fakültemiz dekanlığına ayrı ayrı teşekkür etti. Ayrıca katılım gerçekleştiren protokole, değerli kooperatifçilere, öğretim elemanı ve öğrencilere yine ayrı ayrı teşekkür etti.

Kooperatifçiliğin öneminden bahsederek gençlerin kooperatifçilik konusunda nelere dikkat etmeleri gerektiğini anlattı. ERSOY, ayrıca Türk Kooperatifçilik Kurumu hakkında bilgi verdi.

Prof. Dr. Ali Fuat Ersoy'un moderatörlüğünde panel başladı.

Panelistlerden *Ticaret Bakanlığı Uzmanı Ahmet Varlı*, Kampüs Kooperatifçiliği konusunda bir sunum yaparak öğrencilerin bu konuda girişimde bulunmalarını tavsiye etti.

Bir diğer panelist olan *Mehmet Sarıca* İhtiyaç Haritası Kooperatifinin kuruluş ve faaliyetlerini anlattı.

Horeca yönetim kurulu Başkanı Ferah Güneri Bircan ise Kooperatiflerde kurumsal kimlik ve markalaşma konusunda deneyimlerini paylaştı.

Panelin sonunda soru ve cevaplara geçildi. Daha sonra *Prof. Dr. Ali Fuat Ersoy* Paneli kısaca özetleyerek, bunca yıldır bu tür toplantılara katılım Protokolün ve tüm dinleyicilerin panel sonuna kadar salondan ayrılmamaları, dikkatli bir şekilde dinlemeleri ve sorularıyla katılmalarına nadiren şahit oldum, bu bizleri ziyadesiyle mutlu etti, bu nedenle öncelikle protokole ve tüm dinleyicilere panel sonuna kadar katılımları için bir kez daha teşekkür ediyorum dedi. Herkesi kapanışta fotoğraf çektirmeye davet etti.

KOOPERATİFLERDE YÖNETİCİ VE DENETÇİLERİN İBRASI

Mustafa YAVUZ*

1. Giriş

Kelime manası olarak ibra; “**temize çıkarma, aklama, beri kılma, aklanma, beraat etme, borçtan kurtarma**” anlamlarına gelmektedir¹. Kooperatiflerde ibra, faaliyet dönemi içerisinde yapılan iş ve işlemler ile bunların neticelerinin, yönetim kurulu ve denetçiler bakımından bir mesuliyet taşımadığının kooperatifçe kabul edilmesi, kendilerinden tazminat da dâhil olmak üzere herhangi bir istemin olmadığının ifade edilmesi ve güven açıklamasında bulunulmasıdır.

İbra, yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin hukuki mesuliyetini ortadan kaldırdığı gibi yaptıkları iş ve işlemlerin, almış oldukları kararların ve takip ettikleri politikaların kabul edildiği ve onlara duyulan itimadın devam ettiği manasını da taşımaktadır². Doktrinde ibranın hukuki niteliğine ilişkin kabul gören görüş, “**menfi borç ikrarı**”dır. Şekil bakımından ise ibra, tek taraflı yenilik doğuran hukuki muamele hüviyetindedir. İbranın hukuki olarak netice doğurması için ibra edilen kişinin kabul etmesi şart değildir.

İşte bu çalışmada, kooperatiflerde yönetici ve denetçilerin ibrası detaylı olarak incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

2. İbranın Tarafları

2.1. İbra Eden Olarak Genel Kurul

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu³ (**KoopK**) uyarınca kooperatiflerde ibra kararı almaya yetkili organ genel kuruldur. Genel kurul bu yetkisini başka bir organ ya da temsilciye terk ve devir edemez (**KoopK md. 42/2-2**).

*Gümrük ve Ticaret Uzmanı

- 1) Esat Şener, *Hukuk Sözlüğü*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2001, s.313.
- 2) Zühtü Aytaç, *Anonim Şirketlerde İbra*, Batıder Yayınları, Ankara 1982, s.16.
- 3) 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

İbraya ilişkin karar, genel kurulun olağan veya olağanüstü toplantısında alınabilir. Anılan Kanunda ibra kararı için özel bir yeter sayı öngörülmemiştir. Dolayısıyla mezkûr karar olağan yeter sayıyla alınabilir. Bu bağlamda ibra kararı, kooperatife kayıtlı ortaklardan genel kurula katılma hakkını haiz olanların en az ¼'ünün şahsen ya da temsilen iştirak ettiği genel kurulda sözü edilen toplantı nisabının korunması şartıyla oylama sırasındaki mevcudun yarısından fazlasının oyu ile alınabilir (**KoopK md. 45/3, 51/1, Örnek Ana Sözleşmeler**).

Bu arada, denetçi raporu genel kurula sunulmayan kooperatiflerde ibra hakkında alınan kararlar geçersizdir (**KoopK md. 65**).

Öte yandan, kooperatifin işlerinin görülmesine bir şekilde katılmış olanlar, yönetim kurulunun ibrasına ait kararlarda oylamaya iştirak edemezler. Ancak bu kural denetçiler hakkında tatbik olunmaz. Fakat denetçiler kendi ibralarında oy kullanamaz (**KoopK md. 50/1, Örnek Ana Sözleşmeler**).

Bu durumda yönetim kurulu üyeleri ve denetçilerin kendi ibralarında oy kullanması yasaktır.

Diğer taraftan, **KoopK**'da azınlık oluşturan ortaklara genel kurulda ibraya dair özel bir hak tanınmıştır. Nitekim gündemde olmayan konular genel kurulda görüşülememesine karşın, anılan Kanunun 46. maddesinin üçüncü fıkrasına göre kooperatife kayıtlı ortakların en az 1/10'unun gündem maddelerinin görüşülmesine geçilmeden önce yazılı öneride bulunmaları durumunda bazı konular genel kurula katılanların yarısından bir fazlasının kabulüyle gündeme alınabilir. Bahsi geçen konulardan birisi de bilanço incelemesi ve ibranın geriye bırakılmasıdır.

Son olarak, ibra kararı tek taraflı ve hukuki niteliği yenilik doğuran bir hak olduğundan, genel kurul daha önce almış olduğu ibra kararını sonradan kaldıramaz. Bu durum, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu⁴ (**TTK**) md. 558/1'de "**İbra kararı genel kurul kararı ile kaldırılamaz. 445 inci madde hükmü saklıdır.**" şeklinde ifade edilmiştir. Zikredilen kural, **KoopK**'nın 98. maddesinde yer alan atıf dolayısıyla kooperatifler hakkında da tatbik olunmaktadır.

2.2. İbra Edilenler

KoopK'nın 42. maddesinde genel kurulun devredilemez görevleri düzenlenmiş olup, bu görevlerden birisi de "**Yönetim kurulu üyelerini ve denetçileri ibra etmek**"tir. O halde ibranın muhatabı öncelikle yönetim kurulu üyeleri ve denetçilerdir. Hemen belirtelim ki, **TTK**'nın 424, 546 ve 559 maddeleri çerçevesinde kurucular, tasfiye memurları ve kooperatifte görevli yöneticiler (**müdürler**) hakkında da ibra uygulanır.

3. İbranın Türleri

3.1. Açık İbra

Açık ibra, genel kurul gündem maddeleri arasında sarıh bir şekilde yer verilerek alınan ibradır. Örnek ana sözleşmelere göre olağan genel kurul gündeminde bulunması gereken maddelerden birisi de yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin ibrasıdır. Bu doğrultuda, yönetim kurulu

4) 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

üyelerinin ve denetçilerin ibrasına, genel kurul gündeminde yer verilmesi gerekir. Tatbikatta da ibraya genellikle gündem maddeleri arasında ayrı ve açık bir şekilde yer verilmektedir.

3.2. Zimni (Örtülü) İbra

Zimni ibra, bilançonun tasdiki ile yasa uyarınca meydana gelen ibradır. Yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin ibrası genel kurulun gündeminde bulunmamasına karşın, bilançonun tasdiki kararı bu kişilerin ibrası neticesini doğurur. Buna doktrinde zimni ibra ya da örtülü ibra/ibra sonucu/ibra varsayımı da denilmektedir.

Zimni ibraya ilişkin olarak, **KoopK**'nın 98. maddesindeki yollama kapsamında kooperatifler hakkında da uygulanan **TTK**'nın 424. maddesinde *"Bilançonun onaylanmasına ilişkin genel kurul kararı, kararda aksine açıklık bulunmadığı takdirde, yönetim kurulu üyelerinin, yöneticilerin ve denetçilerin ibrası sonucunu doğurur. Bununla beraber, bilançoda bazı hususlar hiç veya gereği gibi belirtilmemişse veya bilanço şirketin (kooperatifin) gerçek durumunun görülmesine engel olacak bazı hususları içeriyorsa ve bu hususta bilinçli hareket edilmişse onama ibra etkisini doğurmaz."* denilmektedir.

Bu çerçevede, bilanço ve ilgili diğer belgelerde bazı konular gereği gibi ya da hiç belirtilmemişse yahut bunlar kooperatifin gerçek halinin görülmesine mani olacak bazı hususları ihtiva ediyorsa ve bu konuda bilinçli davranılmışsa tasdik sonucunda yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler ibra edilmiş olmaz.

Diğer taraftan, genel kurul gündeminde ibra ve bilançonun onanması iki farklı gündem maddesi şeklinde bulunuyorsa, bilançonun tasdiki ile organların ibrası arasındaki ilişki de kesilmiş olur. Bu halde genel kurulda; bilanço tasdik edilse dahi, yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler ibra edilmeyebilir. Yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler ibra edilmişse, bilançonun tasdiki ibra kararını bertaraf etmez.⁵

3.3. Kuruluş İşlemlerinden Dolayı Özel İbra

TTK md. 559'da sermaye şirketlerinde kuruluşa dair işlemlerden dolayı farklı ibra yöntemi kabul edilmiş ve ibrada zaman bakımından bir tahdit öngörülmüştür. **KoopK** md. 98'deki atıf dolayısıyla bu hüküm kooperatifler hakkında da uygulanmaktadır.

Bu bağlamda kooperatiflerde kurucuların ve (*ilk*) yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin, kooperatifin kuruluşundan kaynaklanan mesuliyetlerinin ibra ve sulh yoluyla kaldırılabilmesi için kooperatifin tescili tarihinden itibaren dört yıl geçmesi icap etmektedir.

Anılan süre geçmedikçe kuruluştan doğan mesuliyet ibra ve sulh yoluyla kaldırılamaz. Sözü edilen dört yıllık sürenin geçmesinden sonra da ibra ve sulh yalnızca genel kurulun kararıyla geçerlilik kazanır.

Buna karşın, ortak sayısının onda biri (*azınlık*), ibra ve sulhun tasdikine karşı çıkarsa, dört yıl geçmiş olsa dahi genel kurulca ibra kararı alınamaz. Zikredilen şartlara aykırı olarak genel kurul tarafından alınan ibra kararı ise butlandır.

5) *Cafer Tayyar Çöklü, Uygulamada Yapı Kooperatifleri, Omas Ofset, İstanbul 2001, s.264.*

4. İbranın Kapsamı

Yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin, bir faaliyet dönemi içerisindeki işlem ve çalışmaları genel kurulca değerlendirilir ve neticesinde bu kişilerin ibra edilmesi ya da edilmemesi şeklinde bir karar alınır.

Genel kurul, ibranın kapsamını belirleme, ibra kararını konu, kişi ve zaman yönünden sınırlama yetkisini haizdir.

Fakat yapılan sınırlamanın dürüstlük kuralına aykırı olmaması gerekir. Bu meyanda genel kurul, yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin tamamını yahut bir kısmını ibra edebilir. İbra olan yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler hukuki mesuliyetten kurtulurken, ibra edilmeyenlerin mesuliyeti devam eder.

İbranın konu olarak kapsamını ise genel kurula izah edilen maddi olaylar oluşturur. Yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler yalnızca genel kurula ibraz edilen belgeler doğrultusunda ibra edilmiş sayılır. Gelir tablosu, bilanço, yönetim kurulu ve denetçilerin faaliyet raporlarında hiç belirtilmemiş ya da eksik veya yanlış belirtilmiş olay ve olgular ibrayı kapsamaz.

Genel kurulun hiçbir şekilde öğrenme imkânına sahip olmadığı veya bilmediği işlem ve konular ibranın dışındadır.

5. İbra Edilmeyi İsteme Ve İbra Davası Açma Hakkı

İbra istemi ve ibra davası, **KoopK** ve **TTK**'da düzenlenmemiş, fakat doktrinde söz konusu hak incelenmiş ve yargı makamlarınca da kabul edilmiştir. Bu doğrultuda, haklı bir sebep bulunmaksızın, keyfi ya da dürüstlük kuralına aykırı olarak yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin ibrasının genel kurulca reddedilmesi ya da ibradan kaçınılması gibi durumlarda yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler, genel kuruldan ibra edilmelerini isteyebilecekleri gibi ibra davası da açabilirler.

Yönetim kurulu üyeleri ve denetçilerin bahsi geçen hakları kullanabilmesi için bütün sorumluluk ve yükümlülüklerini ifa etmiş, yönetim vazifesini kusursuz bir şekilde yerine getirmiş, kanunlarda ve ana sözleşmede belirtilen diğer yetki ve görevlerini gereği gibi yapmış olması gerekir.

Bu durumda, ibra davası açan yönetici ve denetçilerin, kusursuz bir şekilde görevlerini yaptıklarını, sorumluluk ve yükümlülüklerini ihlal etmediğini, hesap ve kayıtların usulüne uygun tutulduğunu ve ibra edilmemelerini haklı gösterecek bir sebebin bulunmadığını ispatlaması gerekir.

İbra davası, ibra olunmayan yönetim ve denetim kurulu üyelerince kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinde ve kooperatife karşı açılır. Anılan dava, genel kurulun ibra etmeme kararının iptali davasıyla birlikte veya ayrı olarak da ikam edilebilir.

6. İbra Kararının Hukuki Ve Cezai Sorumluluğa Etkisi

6.1. Hukuki Sorumluluk Bakımından

İbra kararının bazı hukuki neticeleri bulunmaktadır. Genel kurulun, mesuliyetten ibraya dair kararı, ibranın kapsadığı açıklanan maddi olaylara ilişkin kooperatifin mesuliyet davası açma hakkını ortadan kaldırır (**KoopK md. 98, TTK md. 558/2**).

Başka bir deyişle, ibra kararının alınmasıyla birlikte kooperatifin mesuliyet davası açma hakkı hitama erer. Yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin genel kurulca ibra edilmemesi durumunda ise kooperatif, uğradığı zararlar nedeniyle **TTK md. 553** kapsamında ilgililer hakkında zamanaşımı süreleri içinde mesuliyet davası açabilir.

Diğer taraftan, kooperatif ortakları, doğrudan⁶ uğramış oldukları zarar sebebiyle genel hükümlere göre kooperatife karşı dava açabilir. Genel kurulun ibra kararı, ortakların doğrudan doğruya uğramış oldukları zararların tazmini için açacakları sorumluluk davası üzerinde etkili değildir. Doğrudan uğranılan zarar sebebiyle ortaklarca ikame edilen davalarda, kooperatifin zarara uğrayıp uğramaması önem arz etmemektedir. Bununla beraber bir ortak, doğrudan doğruya uğrağı zararlar dışında, dolaylı olarak uğramış olduğu zararlar için de dava açabilir.

Genel itibariyle, kooperatife doğrudan doğruya verilen zarar, ortaklar bakımından dolaylı zarar olarak kabul edilir. Bu durumda zarara uğrayan kooperatif olmasına karşın, kooperatifin mamelekini azaltan ya da onun değerini düşüren her fiil ve işlem, kooperatifin yanında ortaklara da zarar verir. O halde kooperatifin zarar gördüğü her işlemde ortakların da esas itibariyle dolaylı olarak zarar gördüğü kabul olunur.

Genel kurulun, ibraya dair kararı, ibranın ihtiva ettiği maddi olaylarla ilgili olarak ibrada olumlu oy kullanan ve ibra kararını bilerek payı iktisap etmiş olan ortakların dava hakkını ortadan kaldırır. İbrada olumsuz, çekimser oy kullanan veya toplantıya katılmayan ortakların dava hakkı ise ibra kararından itibaren altı ay geçmekle düşer (**KoopK md. 98, TTK md. 558/2**).

Bu süre hak düşürücü bir süredir.

Unutulmamalıdır ki yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin ibra edilmemesi, tek başına tazminat davası açılması sonucunu doğurmaz.

Bu bağlamda, kanundan ve ana sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerini kusurlu olarak ihlal eden ve kooperatifi zarara uğratan yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler hakkında ibra edilmemeden ayrı olarak, **TTK'nın 549 ila 561. maddeleri** uyarınca ayrıca hukuki mesuliyet davası açılması gerekir.

6.2. Cezai Sorumluluk Bakımından

Yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler hakkında alınan ibra kararı, bu kişilerin yalnızca hukuki mesuliyetlerini ortadan kaldırır, cezai mesuliyetlerini etkilemez. Yönetim kurulu üyeleri ve denetçilerin, **KoopK, TTK, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu⁷** veya diğer kanunlar kapsamında suç işlemeleri halinde, haklarında Cumhuriyet Savcılarınca genel hükümlere göre soruşturma yürütülebilir.

O halde ibra kararının, yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler açısından ceza soruşturması yapılmasını ve ceza davası açılmasını bertaraf edici bir tarafı bulunmamaktadır.

6) Doğrudan zarar, kooperatif yönetim kurulu üyesinin ve denetçinin kanundan ve/veya ana sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü kusuruyla ihlal ederek, kooperatif ortağının doğrudan malvarlığında bir değer eksilmesine yol açan veya malvarlığında oluşması beklenen değer artışının meydana gelmemesi şeklindeki zarardır.

7) 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 12.10.2004 tarihli ve 25611 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

7. İbra Edilmeyen Yönetim Kurulu Üyelerinin Ve Denetçilerin Durumu

İbra olunmayan yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin görevleri kendiliğinden sona ermez; bu kişiler görevlerine devam ederler. Keza ibra edilmeme kararı, kendiliğinden görevden alma neticesini doğurmaz. Yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerinin vazifelerine devam etmesi istenmiyorsa, genel kurulun ayrıca görevden alma kararı alması gerekir.

8. Genel Kurulun İbraya İlişkin Kararının İptali Ve Butlanı

İbra kararı, neticede bir genel kurul kararı olması hasebiyle, genel kurul kararlarının sakatlığına ilişkin hükümlere tabidir. Bu durumda, ibra kararının iptali için dava ikame edilebilir veya butlanının tespiti için mahkemeye müracaat edilebilir.

O halde, toplantıya iştirak edip de karara muhalif kalarak keyfiyeti tutanağa geçirten ya da oyunu kullanmasına haksız bir şekilde izin verilmeyen veya toplantıya davetin usulüne uygun yapılmadığını yahut gündemin gereği gibi ilan ya da tebliğ edilmediğini veya genel kurul toplantısına katılmaya yetkili olmayan kimselerin karara katıldığını ileri süren ortaklar, yönetim kurulu, kararların yerine getirilmesi yönetim kurulu üyeleri ile denetçilerin kişisel mesuliyetlerini gerektirdiği takdirde bunların her biri; kanuna, ana sözleşmeye ve iyi niyet esaslarına aykırı olduğu iddiası ile ibraya dair genel kurul kararı aleyhine toplantıyı takip eden günden başlamak üzere bir ay içinde iptal davası açabilir. İbraya dair kararın bozulması bütün ortaklar hakkında hüküm ifade eder (**KoopK md. 53**).

Bozma kararının kesinleşmesi halinde buna dair ilam tescil ve ilan ettirilir.

Diğer taraftan, ibra ve diğer kararların alındığı genel kurulun özellikle; ortakların asgari oy, genel kurula iştirak etme, dava ve kanundan kaynaklanan vazgeçilemez nitelikteki haklarını ortadan kaldıran ya da sınırlandıran, ortakların bilgi alma, denetleme ve inceleme haklarını, kanunen izin verilen ölçü dışında sınırlandıran, kooperatifin temel yapısını bozan kararları batıldır (**KoopK md. 98, TTK md. 447**).

Bu çerçevede, bu nitelikteki ibraya dair genel kurul kararının batıl olduğunun tespiti, menfaati bulunan herkes tarafından belli bir süreye bağlı kalmaksızın mahkemeden talep edilebilir.

9. Sonuç

İbra, kooperatiflerde zamanaşımı ve kusursuzluğun ispatı dışında yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin hukuki sorumluluğunu ortadan kaldıran bir olgudur. İbrayla birlikte kooperatif, hesap dönemi içerisinde vuku bulan faaliyet ve işlemler ile bunların neticelerinin, yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler bakımından bir mesuliyet taşımadığını kabul etmekte ve hukuki mesuliyet davası açma hakkından vazgeçmiş olmaktadır.

Kooperatiflerde ibraya karar vermeye yetkili organ genel kuruldur. Genel kurul ibra kararını, açık veya zımni bir şekilde alabilir. Kooperatifler hakkında da uygulanan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun ilgili hükmünde kooperatiflerin kuruluş işlemlerinden dolayı kurucular ile ilk yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin ibrasına dair özel kurallar kabul edilmiştir.

Genel kurul, ibra kararında ibranın kapsamını tespit etme, ibra kararını konu, kişi ve süre

bakımında kısıtlamaya yetkilidir. Bu durumda genel kurul; ibrayı yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin tamamına ya da bir kısmına, faaliyet dönemi içindeki iş ve işlemlerin hepsine ya da bir kısmına, faaliyet döneminin tümüne yahut belli bir zaman dilimine özgüleyebilir.

Genel kurulca alınan geçerli bir ibra kararı, kooperatifin ve dolaylı uğranılan zararlar nedeniyle de ortakların, ilgili faaliyet dönemine ait ve ibra kapsamına giren iş, işlem ve faaliyetler açısından yönetim kurulu üyeleri hakkında sorumluluk davası açma hakkını bertaraf eder. Fakat ibra, ortakların doğrudan uğramış oldukları zararlar sebebiyle mesuliyet davası açma hakkını etkilemez. Buna karşın ibranın, yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin cezai sorumluluğu üzerinde olumlu veya olumsuz bir etkisi yoktur.

Genel kurulun ibra kararına ilişkin ortaklar, yönetim kurulu ile yönetim kurulu üyeleri ve denetçilerden her biri toplantıyı takip eden günden başlamak üzere bir ay içinde iptal davası açabilir. Bunun dışında ayrıca belli bir süreye bağlı olmaksızın menfaati bulunanlar, genel kurulca alınan ibra kararının butlan olduğunun tespitini mahkemeden isteyebilir.

Kaynakça

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu (10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı R.G.).

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (12.10.2004 tarihli ve 25611 sayılı R.G.).

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı R.G.).

Aytaç, Zühtü, Anonim Şirketlerde İbra, Batıder Yayınları, Ankara 1982.

Çöklü, Cafer Tayyar, Uygulamada Yapı Kooperatifleri, Omaş Ofset, İstanbul 2001.

Şener, Esat, Hukuk Sözlüğü, Seçkin Yayınevi, Ankara 2001.

KOOPERATİFLERDE ORGAN SEÇİMLERİ

Özdem SATICI
TOPRAK*

I - Giriş

Tüzel kişiliği haiz olmaları nedeniyle kooperatifler iradelerini organları aracılığıyla kullanırlar. Kooperatiflerin zorunlu organları genel kurul, yönetim kurulu ve denetçilerdir. Ancak bu organlar dışında kooperatiflerde, tasfiye sürecinde ayrıca tasfiye kurulu, belirli bir konuda incelemelerde bulunmak üzere hesap tetkik komisyonu gibi geçici organlar da görev yapabilir.

Genel kurul haricindeki tüm organlar seçimle göreve gelir. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre tüm ortakların katılımından teşekkül eden genel kurul organ seçimlerinde yetkili olup, bu yetkisini devir ve terk edemez.

II - Genel Kurulun Seçeceği Organlar

Genel kurulun seçme yetkisi olan organların başında yönetim kurulu gelmektedir. Kooperatifler yönetim kurulu tarafından temsil ve idare edilirler. **(KK Md.55/1)**

Kurul kooperatif genel kurul toplantısında verilen bu yetkiyle kooperatif adına hareket eden bir icra organıdır. Yönetim kurulunu seçmek, genel kurulun devir ve terk edemeyeceği yetkiler arasındadır. **(KK Md.42/2/2)**

Bu durumun tek istisnası kuruluşta ana sözleşmenin tescili esnasında kurucu yönetim kurulu üyelerinin belirlenmesidir. **(KK Md.3/1/8)**

Genel kurul tarafından seçilecek bir diğer organ da kooperatif denetçileridir. **(KK Md.65/2)**

Denetçiler, genel kurul namına kooperatifin tüm işlem ve hesaplarını denetlemekle yükümlü ve yetkilidir. **(KK Md.65/1)**

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda 2021 yılında yapılan değişiklikle birlikte Ticaret Bakanlığı tarafından çalışma konusu, ortak sayısı ve ciro gibi kıstaslar dikkate alınarak belirlenen kooperatif ve üst kuruluşlar dış denetime tabi hale getirilmiş; 2022 yılında ise bu düzenlemeye dayanarak

***Ticaret Başmüfettişi, Ticaret Bakanlığı**

“Kooperatif ve Üst Kuruluşlarının Denetimine Dair Yönetmelik” yayımlanmıştır.¹ **(KK Md.69/1)**

Bahsi geçen mevzuat uyarınca dış denetime tabi olan kooperatiflerde bu denetimi gerçekleştirecek denetçinin de genel kurulca belirlenmesi gerekmektedir. **(KK Md.69/2, Yönetmelik Md.14/2)**

Tasfiye haline girmiş kooperatiflerde tasfiye kurulunu seçmek de yine genel kurulun yetkisindedir. **(KK Md.42/2/2)**

Ancak kooperatiflerde, kanunen gerekli organların mevcut olmaması, ortak sayısının asgari sayının altına düşmesi gibi kanunlarda öngörülen özel bazı haller ile kooperatifin amacına ulaşma imkanının bulunmaması durumlarında ilgili bakanlığın² mahkemeye başvurusu ile tasfiye kurulu atanabilmektedir. **(KK Md.81/1/4,7)**

Dolayısıyla mahkeme tarafından bu şekilde bir atama yapılması hariç kooperatif tasfiye kurulu genel kurul tarafından seçilir. Böyle bir seçim yapılmaması halinde ancak tasfiye işlerinin yönetim kurulunca yerine getirilmesi gerektiğinden buradaki yetki de yine genel kurulca kullanılmış olmaktadır. **(KK Md.81/3)**

Yukarıda belirtilen organlar haricinde 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda bir organ öngörülmemiş olmakla birlikte anılan Kanun'un 46. Maddesinde hesap tetkik komisyonundan bahsedilmiştir. Ancak söz konusu komisyonun işlevi, nasıl teşekkül edeceği, görev ve yetkileri ile ilgili bir düzenlemeye yer verilmemiş; sadece komisyonun seçilmesine ilişkin maddenin genel kurul gündeminde madde olmasa bile kooperatife kayıtlı ortakların en az 1/10'unun gündem maddelerinin görüşülmesine geçilmeden önce yazılı teklifte bulunmaları ve genel kurula katılanların yarısından bir fazlasının kabulü ile gündeme alınacağı belirtilmiştir. **(KK Md.46/3)**

Ticaret Bakanlığı tarafından düzenlenen örnek ana sözleşmelerde de hesap tetkik komisyonunu seçmek ile bu komisyonun çalışmasıyla ilgili usul ve esasları tespit etmek görev ve yetkisinin genel kurulda olduğunun belirtilmesi ile yetinilmiştir.³ Konuyla ilgili yargı kararlarına bakıldığında söz konusu komisyonun özellikle mali konuları incelemek üzere genel kurulca görevlendirildiği ve bu görevlendirme sonucunda incelemelerde bulunarak rapor tanzim ettikleri görülmektedir.⁴

III-Seçime İlişkin Düzenlemeler

III.1.Seçim Usulü

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda organ seçimlerinin hangi usul ile yapılacağı belirlenirken ortak sayısı esas alınmıştır. Buna göre esnaf ve sanatkârlar kredi ve kefalet kooperatifleri hariç

1) <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=39331&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

2) İlgili bakanlık deyiminden, bu Kanun kapsamındaki tarımsal amaçlı kooperatifler ve üst kuruluşları için Tarım ve Orman Bakanlığı, yapı kooperatifleri ve üst kuruluşları için Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve diğer kooperatifler ve üst kuruluşlar için ise Ticaret Bakanlığı anlaşılır.

3) <https://ticaret.gov.tr/kooperatifcilik/mevzuat/anasozlesmeler/bakanlikca-kurulusu-yapilan-kooperatif-anasozlesmeleri>

4) Y.23. HD, 2011/2323 E., 2012/32 K., 16/01/2012 T., Y.23.HD., 2016/1412 E., 2018/5114 K., 01/11/2018 T.

olmak üzere, ortak sayısı 500'den fazla olan kooperatiflerin ve üst kuruluşlarının genel kurul toplantılarındaki yönetim ve denetim kurulu belirleme seçimleri, gizli oy açık tasnif esasına göre yapılmalıdır. **(KK Md.48/2)**

Örnek ana sözleşmelerde gizli oylamanın ne şekilde yapılacağı da detaylı olarak belirtilmiş; buna göre oylamada, kooperatif mührü ile mühürlenmiş boş oy pusulalarının kullanılmasının esas olduğu ancak, genel kurulca karar alınmak kaydıyla ayrıca basılı oy pusulasının da kullanılabileceği, genel kurulun yalnızca basılı oy pusulası kullanılması yolunda alacağı kararın geçersiz olacağı, genel kurulda kooperatif mührü ile mühürlenmiş boş oy pusulaları ve basılı oy pusulalarından başkaca bir pusula seçim için kullanılamayacağı düzenlenmiştir.⁵

Dolayısıyla, ortak sayısı 500 ve 500'den az olan kooperatiflerde yönetim ve denetim kurulu seçimlerinin gizli oy açık tasnif esasına göre yapılması yönünde bir zorunluluk bulunmamaktadır.

Bu kooperatiflerde seçimler örneğin el kaldırmak suretiyle yapılabilecektir. Seçimlerin emredici hükümlere aykırı olarak yapılması iptal sebebi olup, usule aykırı bir şekilde seçilen yöneticilerin daha sonra yapılan başka bir genel kurul ile yeniden seçilmesi de iptal kararını önlemeyecektir.⁶

Ortak sayısı 500'den fazla olan kooperatiflerde genel kurul kararı ile dahi olsa seçimlerin gizli oy açık tasnif usulünden başka bir usulle yapılması belirlenemeyecek; bu yöndeki genel kurul kararları emredici hükme aykırı olduğundan batıl olacaktır.⁷

Yine kooperatiflerde organ seçimlerinde bir diğer kısıtlama da vekaleten kullanılan oylara getirilmiştir. Zira 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre ana sözleşmede hüküm bulunmak koşuluyla bir ortak yazılı olarak izin vermek suretiyle genel kurulda bir başka ortağı temsil edebilmekte, ortak sayısının 1000'in üzerinde olduğu kooperatiflerde bu sayı 9'a kadar çıkabilmektedir. **(KK Md.49/1-2)**

Ancak, yine aynı Kanun uyarınca kooperatiflerin organ seçimlerinde her ortak, en fazla bir ortağı temsilen oy kullanabilecektir. **(KK Md.48/2)**

Dolayısıyla, kısıtlama daha çok ortak sayısı 1000'in üzerinde olan kooperatifleri bağlamaktadır. Bu kooperatiflerde şayet bir ortak birden fazla ortaktan vekalet almış ise genel kurulda seçim maddesinin görüşülmesi esnasında kendisinin dışında sadece bir ortak adına daha oy kullanabilecek; genel kuruldaki diğer maddelerin görüşülmesinde ise yine sahip olduğu vekalet kadar oylamaya katılabilecektir.

Kooperatif organ seçimlerini kısıtlayan hükümlerden biri de ibra edilmeyen organ üyelerine yöneliktir. Şayet kooperatif ana sözleşmesinde ibra edilmeyen yönetim ve denetim kurulu üyelerinin aynı genel kurulda yeniden seçilemeyeceğine dair hüküm mevcut ise bu kooperatiflerde ibra edilmeyen organ üyeleri yeniden seçilemeyecektir.

Örneğin yapı kooperatifleri örnek ana sözleşmelerinde bu yönde bir hüküm mevcuttur.⁸

5) <https://kocaeli.ticaret.gov.tr/data/5fa5470413b8767ae0085fb5/Karayolu%20Y%C3%BCK%20Ta%C5%9F%C4%B1ma%20Kooperatifi%20%C3%96rnek%20Ana%20S%C3%B6zleşmesi.pdf>

6) Y.23.HD.2015/2275 E., 2015/2624 K., 16/04/2015 T.

7) Y.23.HD., 2015/3566 E., 2015/8591 K., 29/12/2015 T.

8) https://webdosya.csb.gov.tr/db/sakarya/menu/konut-yapi-kooperatifi-ornek-anasozlesme_20230419010840.pdf

Ana sözleşmelerinde bu hususta hüküm bulunan kooperatiflerde toplantıya katılan bakanlık temsilcilerinin de genel kurulu ve toplantı başkanını uyarma yükümlülüğü bulunmaktadır.⁹

III. 2. Nisap

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda organ seçimleri için özel bir toplantı ve karar nisabı belirlenmemiştir. Anılan Kanun'a göre toplantı nisabı ana sözleşmede gösterilmekle birlikte yapı kooperatiflerinin genel kurul toplantılarında ortakların en az 1/4'ünün şahsen veya temsilen hazır bulunmaları şarttır. **(KK Md. 45/3)**

Yine kooperatiflerde Kanun veya ana sözleşmede aykırı hüküm bulunmadıkça organ seçimlerinde oyların yarısından bir fazlası ile karar alınır. **(KK Md.51/1)**

Dolayısıyla, kooperatiflerde toplantı ve karar nisabı ile ilgili hükümler için Kanuna aykırı olmamak koşuluyla ana sözleşmenin belirleyici olduğu anlaşılmaktadır.

Örnek ana sözleşmelere bakıldığında ise toplantının yapılabilmesi için kooperatife kayıtlı ortaklardan genel kurula katılma hakkına sahip olanların en az 1/4'ünün şahsen veya temsilen katılacağı, oylama sırasındaki mevcudun yarısından fazlasının oyu ile karar alınacağı, ancak seçimlerde en çok oy alan aday seçilmiş sayılacağı düzenlendiği görülmektedir.¹⁰

IV - Sonuç

Kooperatiflerde en yetkili organ genel kurul olup, yönetim kurulu, denetçiler, gerektiğinde tasfiye kurulu ve hesap tetkik komisyonu genel kurulca seçilir. Kooperatif organ seçimleri ile ilgili düzenlemelere göre ortak sayısı 500'den fazla olan kooperatiflerin ve üst kuruluşlarının genel kurul toplantılarındaki yönetim ve denetim kurulu belirleme seçimleri gizli oy açık tasnif esasına göre yapılır ve bir ortak seçim maddesinin görüşülmesinde ancak bir ortak adına oy kullanabilir.

Seçimlerin yapılacağı genel kurul toplantılarına kooperatife kayıtlı ortaklardan genel kurula katılma hakkına sahip olanların en az ¼'ü şahsen veya temsilen katılabilir; en çok oy alan aday seçilmiş sayılır. Seçim, bir genel kurul kararına dayanması nedeniyle iptal yahut batıl olduğu gerekçesiyle yargı makamlarına taşınabilir.

Kaynakça

- 1-T.C.Yasalar (1163 sayılı Kooperatifler Kanunu www.mevzuat.gov.tr)
- 2-<https://ticaret.gov.tr>
- 3-<https://karararama.yargitay.gov.tr>
- 4- <https://webdosya.csb.gov.tr>
- 5-www.resmigazete.gov.tr
- 6- <https://kocaeli.ticaret.gov.tr>

9) Bkz. *Kooperatif Ve Üst Kuruluşlarının Genel Kurul Toplantılarının Usul Ve Esasları İle Bu Toplantılarda Bulundurulacak Bakanlık Temsilcisinin Nitelik Ve Görevleri Hakkında Yönetmelik Madde 16/13*

10) <https://kocaeli.ticaret.gov.tr/data/5fa5470413b8767ae0085fb5/Karayolu%20Y%C3%BCK%20Ta%C5%9F%C4%B1ma%20Kooperatifi%20%C3%96rne%C5%9Fmesi.pdf>

SAĞLIK KURUMLARINDA UZAKTAN SAĞLIK HİZMETLERİNİN KULLANIMI

Yeter DEMİR
USLU*

Giriş

Günümüzde, teknolojinin hızla ilerlemesi ve dijitalleşme süreçlerinin hayatın her alanında yaygınlaşması, sağlık sektöründe de önemli değişikliklere yol açmıştır. Uzaktan sağlık hizmetleri, bu değişikliklerin en çarpıcı örneklerinden biridir. Uzaktan sağlık hizmetleri, bireylerin sağlık profesyonelleriyle yüz yüze olmadan iletişim kurmasına, sağlık durumlarını takip etmelerine ve çeşitli sağlık hizmetlerinden faydalanmalarına olanak tanıyan bir sistemdir. Bu sistemler, özellikle coğrafi engellerin ve zaman kısıtlarının aşılmasında büyük kolaylık sağlamaktadır. Ulusal ve uluslararası literatürde uzaktan sağlık uygulamaları ifadesi yerine kullanılan tele tıp kavramı; sağlık profesyonelinin ve hastanın ya da iki sağlık çalışanının aynı anda aynı fiziki ortamda bulunmaması durumunda aralarındaki iletişimin bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla sağlanarak sağlık hizmetinin sunulmasıdır şeklinde tanımlanmaktadır (*EU Commission, 2012*).

Dünya Sağlık Örgütü raporuna göre, sağlık olanaklarının kısıtlı olduğu kırsal ve şehirden uzak bölgelerde hastalık ve yaralanmaların teşhisi, tedavisi ve önlenmesi için gerekli olan bilgi alışverişi için iletişim teknolojileri kullanılmaktadır (*WHO, 2017*).

Uzaktan sağlık hizmeti, hastalıkların teşhisi, tedavisi ve önlenmesi, sağlık hizmeti sunucularının ve tüketicilerin sürekli eğitimi, araştırma ve değerlendirme dâhil olmak üzere tüm tıbbi faaliyetleri kapsamaktadır. Bir hastaya uzaktan bakım ve toplum desteği sağlanması anlamına gelmektedir. Benzer şekilde, uzaktan sağlık hizmeti, mutlaka hasta olmamakla birlikte, iyi ve bağımsız kalmak isteyen kişilere uzaktan verilen halk sağlığı hizmetlerini ifade etmektedir. Her ne kadar **tele-tıp**, **tele-bakım** ve **tele-sağlık** kavramlarının tanımları ve aralarındaki farklar üzerine çeşitli tartışmalar sürse de, bu kavramların tümü temelde sağlıkla ilgili bilgilerin uzaktan aktarımına dayanmaktadır (*Craig ve Petterson, 2005*).

Uzaktan Sağlık Hizmetinin Dezavantajları ve Faydaları

Uzaktan sağlık hizmeti uygulamalarında bazı sınırlılıklar mevcuttur. Öncelikle, hizmet sunumunda sıklıkla hasta tarafından oluşturulan görüntüler kullanılmakta olup bu görüntülerin netlik,

* Prof. Dr., İstanbul Medipol Üniversitesi Öğretim Üyesi

aydınlatma, konumlama, arka plan ve kamera kalitesi gibi faktörlere bağılı olarak değişiklik göstermesi, klinik karar verme süreçlerini olumsuz etkileyebilmektedir.

Görüntü kalitesinin yetersiz olduğu durumlarda sağlık profesyonellerinin doğru ve güvenilir değerlendirme yapması güçleşmektedir.

Ayrıca uzaktan sağlık hizmeti sağlayıcıları, sürecin her aşamasında hasta verilerinin korunmasından sorumludur. Veri güvenliği, mahremiyet ve siber güvenliğe ilişkin riskler bu alandaki başlıca dezavantajlar olarak belirtilmektedir (**Wiseman vd., 2015**).

Öte yandan uzaktan sağlık hizmeti, özellikle kırsal ve uzak bölgelerde sağlık hizmetlerinin erişilebilirliğini ve kalitesini artırma potansiyeli taşımaktadır.

Hastaların fiziki olarak sağlık kuruluşlarına taşınmasına ihtiyaç duyulmaksızın hızlı ve konforlu hizmet sunulabilmekte, bu durum hem zaman kaybını önlemekte hem de hasta memnuniyetini artırmaktadır.

Uzaktan sağlık hizmeti aynı zamanda maliyet etkin bir yaklaşım olup, hekimlerin, sağlık çalışanlarının ve hastaların seyahat etmek zorunda kaldığı durumlarda ortaya çıkan masrafları ortadan kaldırmaktadır. Tıbbi uzmanların bulunmadığı bölgelerde yerinde hizmet yerine uzaktan konsültasyon yapılabilmesi önemli bir avantaj sağlamaktadır.

Özellikle bazı vakalarda hastalığın erken evrede tespit edilmesi, ilerleyici dönemlere geçişi engellemekte ve tedavi maliyetlerinin düşürülmesine katkı sunmaktadır.

Ayrıca kırsal bölgelerde görev yapan hekimler, uzaktan sağlık hizmeti aracılığıyla güncel eğitim içeriklerine erişebilmekte ve böylece teşhis ve tedavi süreçlerindeki yetkinliklerini geliştirebilmektedirler (**Gibson vd., 2009**).

Türkiye’de Uzaktan Sağlık Hizmeti

Türkiye’de uzaktan sağlık hizmetlerinin kullanımı son yıllarda önemli ölçüde artmış ve sağlık hizmetlerinin erişilebilirliğini güçlendiren bir unsur haline gelmiştir.

Ancak bu yaygınlaşma, beraberinde sağlık hizmetlerinin kalitesi, güvenilirliği ve hasta güveni konusunda çeşitli endişeleri de gündeme getirmiştir.

Özellikle uzaktan sağlık hizmetlerine duyulan güven düzeyi, bu sistemlerin etkinliği ve toplum tarafından kabul edilebilirliği üzerine tartışmaları artırmış; bu kapsamda uzaktan sağlık hizmetlerinin bireylerin sağlık sistemine yönelik genel güven algısını nasıl etkilediği önemli bir araştırma alanı haline gelmiştir.

Türkiye’de uzaktan sağlık hizmetlerinin yasal çerçevesi, 10/02/2022 tarihli ve 31746 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “**Uzaktan Sağlık Hizmetlerinin Sunumu Hakkında Yönetmelik**” ile belirlenmiştir. Yönetmelik, uzaktan sağlık hizmetlerinin kimler tarafından, hangi sağlık tesislerinde ve hangi usullerle sunulacağına ilişkin düzenlemeler ile sağlık tesislerinin bilgi sistemi altyapılarının geliştirilmesi ve denetlenmesine yönelik esasları kapsamaktadır (**Resmî Gazete, 2022**).

Bu düzenlemenin yanı sıra, Türkiye’de uzaktan sağlık hizmetlerinin altyapısının güçlendirilmesi adına Sağlık Bakanlığı Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü tarafından 26/07/2019 tarihinde yayımlanan **Tele-tıp** ve **Tele-radyoloji** Sistemi Genelgesi ile önemli bir adım atılmıştır.

Bu kapsamda radyolojik görüntülerin web tabanlı olarak erişilmesi, raporlanması ve sağlık profesyonelleri arasında paylaşılmasına olanak sağlayan **tele-tıp** ve **tele-radyoloji** sistemi

geliştirilmiş; toplam 1855 sağlık tesisi bu sisteme entegre edilmiştir. Böylece tıbbi görüntü ve raporların merkezi bir yazılımla izlenebilmesi ve raporlanabilmesi sağlanmıştır.

Vatandaşlar E-Nabız üzerinden kendi tıbbi görüntülerine erişebilirken, hekimler de hastaların diğer sağlık kuruluşlarındaki tıbbi kayıtlarını görüntüleyebilmektedir (**Sağlık Bakanlığı, 2019**).

Türkiye’de dijital sağlık uygulamalarının genişlemesinde E-Nabız Sistemi de önemli bir kilometre taşıdır.

Sağlık Bakanlığı tarafından, 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu’nun 3. maddesine dayanarak 2015 yılında uygulamaya konulan E-Nabız, bireylerin kişisel sağlık verilerine istedikleri zaman erişebildikleri ve kamu sağlık kuruluşlarından randevu alabildikleri bütünsel bir dijital sağlık platformudur (**Yıldırım, 2022**).

2018 yılından itibaren sistemin kapsamı genişletilerek radyolojik tetkik görüntülerine erişim ve radyologlar arası **tele-konsültasyon** yapılmasını mümkün kılan bir tele-tıp ve tele-radyoloji altyapısı da platforma entegre edilmiştir (**Yalman ve Öcel, 2021**).

Sonuç

Bu çalışma, uzaktan sağlık hizmetlerinin kapsamı, avantajları, dezavantajları ve Türkiye’deki mevzuat ile uygulama altyapısı çerçevesinde değerlendirilmesini amaçlamıştır.

Elde edilen bulgular, uzaktan sağlık hizmetlerinin hem küresel ölçekte hem de Türkiye özelinde sağlık sistemlerinin dönüşümünde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Teknolojik gelişmelerin hızlanmasıyla birlikte uzaktan sağlık uygulamaları, sağlık hizmetlerine erişimi kolaylaştıran, maliyetleri azaltan ve özellikle coğrafi engellerin belirgin olduğu bölgelerde sağlık hizmeti sunumunu güçlendiren etkili bir araç haline gelmiştir.

Bununla birlikte, uzaktan sağlık hizmetlerinin çeşitli sınırlılıkları da bulunmaktadır. Özellikle hasta tarafından oluşturulan görüntülerin kalitesine bağlı ortaya çıkan tanısal belirsizlikler, klinik karar süreçlerini güçleştirebilmekte ve hizmet kalitesini olumsuz etkileyebilmektedir.

Ayrıca veri güvenliği, kişisel sağlık bilgilerinin korunması, siber güvenlik tehditleri ve etik sorumluluklar uzaktan sağlık uygulamalarında dikkatle ele alınması gereken kritik unsurlardır. Bu sınırlılıklar, uzaktan sağlık hizmetlerine yönelik toplumsal güven algısının şekillenmesinde önemli bir etkiye sahiptir.

Türkiye örneğinde değerlendirildiğinde, uzaktan sağlık hizmetlerinin kurumsal ve teknolojik altyapısının son yıllarda önemli ölçüde güçlendirildiği görülmektedir. 2022 yılında yayımlanan “**Uzaktan Sağlık Hizmetlerinin Sunumu Hakkında Yönetmelik**”, uygulamaların yasal çerçevesini netleştirerek sağlık profesyonelleri ve kurumlara ilişkin standartlar getirmiştir.

Bunun yanında, 2019 tarihli **Tele-tıp** ve **Tele-radyoloji** Sistemi Genelgesi ile radyolojik görüntülerin dijital ortamda raporlanması ve paylaşılması mümkün hale gelmiş, 1855 sağlık tesisinin sisteme entegre edilmesiyle tıbbi görüntü yönetiminde ulusal ölçekte önemli bir dijital dönüşüm sağlanmıştır. E-Nabız sisteminin yaygınlaşması ise hastaların kişisel sağlık verilerine erişimini kolaylaştırmış, sağlık profesyonelleri açısından ise daha bütüncül bir tıbbi değerlendirme yapma imkânı sunarak dijital sağlık ekosisteminin gelişmesine katkı sağlamıştır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, uzaktan sağlık hizmetleri Türkiye’de sağlık sisteminin dijital dönüşümünde stratejik bir bileşen haline gelmiştir. Ancak bu hizmetlerin sürdürülebilirliği ve

etkinliğinin artırılabilmesi için teknik altyapının güçlendirilmesi, sağlık profesyonellerinin uzaktan sağlık uygulamalarına yönelik eğitimlerinin artırılması, veri güvenliği standartlarının yükseltilmesi ve toplumsal güvenin güçlendirilmesi gerekmektedir.

Özellikle hastaların ve sağlık çalışanlarının uzaktan sağlık hizmetlerine yönelik güven düzeyini artırmaya yönelik politika geliştirme çalışmaları, uygulamaların yaygın kabul görmesi açısından kritik öneme sahiptir.

Kaynakça

Craig, J., & Petterson, V. (2005). Introduction to the practice of telemedicine. *Journal of telemedicine and telecare*, 11(1), 3-9.

EU Commission. Commission Staff Working Document on the Applicability of the Existing EU Legal Framework to Telemedicine Services 2012 [Available from: https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=swd:SWD_2012_0414

Gibson, K., Kakepetum-Schultz, T., Coulson, H., & O'Donnell, S. (2009, November). Telemental health with remote and rural First Nations: Advantages, disadvantages, and ways forward. In National Aboriginal Health Organisation (NAHO) Conference. Ottawa, November (pp. 24-27).

Resmî Gazete. Uzaktan Sağlık Hizmetlerinin Sunumu Hakkında Yönetmelik, 10/02/2022 tarih ve 31746 sayılı 2022 [Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/02/20220210-2.htm>].

Sağlık Bakanlığı Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü. Teletıp ve Teleradyoloji Sistemi Genelgesi 2019 [Erişim tarihi: 10.11.2025]. Erişim adresi: https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/48206/0/teletippdf.pdf?_tag1=CF96A9F2D89E11D49C813392EF6D6235A97D5BA

WHO. (2017), A health telematics policy in support of WHO's Health-For-All strategy for global health development: report of the WHO group consultation on health telematics, 11–16 December, Geneva, 1997. Geneva, WHO Press.

Wiseman, J. T., Fernandes-Taylor, S., Barnes, M. L., Tomsejova, A., Saunders, R. S., & Kent, K. C. (2015). Conceptualizing smartphone use in outpatient wound assessment: patients' and caregivers' willingness to use technology. *Journal of Surgical Research*, 198(1), 245-251.

Yalman, F., & Öcel, Y. (2021). Sağlık okuryazarlığı ile e-sağlık hizmet tüketimi arasındaki ilişkinin irdelenmesi: e-nabız kullanımı üzerine bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(77), 240-254.

Yıldırım, A. (2022). Kamu yönetiminde sağlık politikalarındaki dönüşüm: e-sağlık uygulamaları. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 125-140.

17-23 KASIM (2025) "EROZYONLA MÜCADELE HAFTASI" ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Vedat SADİOĞLU*

Giriş

Bu yıl da her yıl olduğu gibi, 'Erozyonla Mücadele Haftası'nda, 17- 23 Kasım 2025'te (*Kasım ayının 3. haftası*) erozyon konusuna vurgu yapılacaktır. Erozyon kısaca, toprak kaybı ve toprağın üretkenliğindeki azalmadır. Toprak; gıda, ilaç, temiz su temini, üretim, su ve besin döngüsü ile iklim ve su rejimini düzenlemektedir. Ayrıca karadaki tüm canlıların yaşamlarına ortam sağlama gibi çok sayıda hizmet üretmektedir. Erozyon, tüm canlılar için yaşamsal önemi olan toprağın sunduğu hizmetlerin azalmasıdır. Tüm karasal yaşam doğrudan doğruya toprağa bağlıdır ve yaşam toprakta filizlenir. Erozyon ile toprağın bozulması, insanlığın ve seslerini duyamadığımız bütün canlıların yaşam hakkı ve yaşam kalitesini etkiler. Bu nedenle ülke genelinde toprak yürüyüşleri, tanıtım ve bilgilendirme için stant çalışmaları ve eğitim etkinlikleri yapılarak erozyona dikkat çekilmektedir.

Resim 1: 'Kuraklığı önlemek: toprağı ve dolayısıyla gıda güvenliğini korumak' demektir. Erozyon ve çölleşme tehlikesine karşı toplumsal duyarlılığı ve farkındalığı artırmak önemlidir. Böylece başta toprak olmak üzere, tarımı ve gıdamızı da korumuş oluruz.

*Araştırmacı Yazar (vsadioglu1960@hotmail.com)

Üretimini yapamadığımız, kıt bir kaynak olan toprağın; sadece 1 santimetrelük tabakasının oluşabilmesi için 100 ila 1000 yıl geçmesi gerekiyorken, bozulması ve tahrip edilmesi çok kısa bir zaman içinde olabilmektedir. Çeşitli raporlara göre her yıl dünya genelinde; 24 milyar ton toprak kaybı yaşanmaktadır. Özellikle kurak, yarı kurak ve az yağış alan bölgelerde toprağın aşırı kullanımı, aşırı otlatma, hatalı sulama yöntemleri, ormanların tahribi ve çevresel dengenin bozulmasıyla meydana gelen iklim değişiklikleri çölleşmeye neden olmaktadır. Dünya üzerinde çölleşme; toplam kara alanlarının yaklaşık %30'una zarar vermektedir. Ayrıca suyun verimli ve sürdürülebilir şekilde kullanılması, küresel ısınma ortamında hayati önem taşımaktadır.

Erozyon Nedir?

Erozyon; belirli miktarda toprağın su veya rüzgâr etkisiyle taşındığı ve bu sayede kalan toprağın kendini yenilediği bir doğa olayıdır. Bitki örtüsü toprağın taşınmasını önemli ölçüde azaltır. Fakat ormanların yok edilmesi gibi insan kaynaklı faaliyetler, erozyonun doğal sürecine göre daha hızlı ve şiddetli gerçekleşmesine neden olabilir. Erozyon ya da diğer adıyla toprak aşınımı, koruyucu örtüden yoksun kalan toprakların su veya rüzgârın etkisiyle süpürülmesi, aşınması veya başka bir yere taşınarak birikmesi olarak da tanımlanabilir.

İnsan kaynaklı faaliyetler nedeniyle etkisi ve şiddeti artan erozyonlar, tarım arazileri ve bitkiler için gerekli olan verimli toprakların taşınmasına, akarsuların tortularla kirlenmesine, su yataklarının kapanmasına ve balık gibi canlı varlıklarının azalmasına yol açar. Erozyonun şiddeti arazi eğimine, toprağın yapısına, yıllık yağış miktarına ve iklime göre değişir. Fakat erozyonun şiddetini artıran en önemli etken toprağı koruyan bitki örtüsünün yok edilmesidir. Çünkü bitkilerin yaprak ve gövde gibi kısımları, yağmur damlalarını bir nevi şemsiye gibi tutarak, daha geniş bir alana yavaş bir şekilde ulaşmasını sağlar. Bitki örtüsünden yoksun arazilerde gerçekleşen toprak erozyonu telafisi mümkün olmayan hasarlara neden olabilir. Zeminin eğimi ne kadar dikse veya toprak, erozyona ne kadar duyarlıysa hasar potansiyeli de o kadar büyük olur. Daha ince parçacıklı killi topraklar ve çiplak zeminler erozyona maruz kaldığında kolayca aşınır.

Resim 2: Ormanlar ve bitkiler, kökleri sayesinde toprağın suyla birlikte taşınmasını engeller. Böylece toprak erozyonunun şiddetini oldukça azaltır. Erozyonun önlenmesinin en basit ve en doğal yolu ağaç dikilmesi, bitki örtüsünün ekilmesi ve yaygınlaştırılarak, çoğaltılmasıdır.

Erozyonun Sonuçları

Erozyon sonucu taşınan verimli toprakların, tarım arazilerini, çayır ve mera(otlak) alanlarını azalttığı gibi, bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretiminde kayıplar ve/veya verim azalmalarına, diğer taraftan baraj göllerini doldurarak, ekonomik ömürlerini kılmasına yol açmaktadır. Erozyon, bitki örtüsünü olumsuz yönde etkileyerek, toprak kaymasına, çığ ve sel taşkınları gibi afetlerin çoğalmasına neden olmaktadır. Erozyonun sürekli olduğu alanlarda gerekli önlemler bir an önce

alınmalıdır. Aksi takdirde; verimli üst tabakanın ortadan kalkması sebebiyle özellikle kurak ve yarı kurak bölgelerde çöl görünümde, organik maddesi neredeyse hiç kalmamış, biyoçeşitliliği tamamen ortadan kalkmış, bitki yetiştirilmesi mümkün olmayacak alanlar oluşacaktır.

Erozyonun fiziki ve biyolojik çevreye etkileri yanında bir de sosyoekonomik çevreye vermiş olduğu zararları da vardır. Tarım alanlarının azalması, çayır ve mera alanlarının giderek daralması, nüfusun sürekli artması, tarımla uğraşan insanların geçim sıkıntısı çekmesi nedeniyle göçler meydana gelmektedir. Ayrıca toprak veriminin düşmesiyle, birim alandan alınacak ürün azalmakta ve çiftçiyi daha fazla gübre kullanmak zorunda bırakmaktadır. Fazla gübreleme ve sulama hem ürün maliyetlerinin yükselmesine, hem de toprakların erken bozunmalarına neden olmaktadır. Diğer yandan çayır ve mera alanlarının azalması hayvansal üretimi zora sokmakta, yemlerin pahalı olması nedeniyle üretim maliyetini artırmakta, ülkemizin et ihtiyacı ithalatla karşılanmaktadır. Büyük oranda istihdam sağlayan tarımın gerilemesi, istihdamı azaltmakta, büyük kentlere göçü artırmaktadır. Bu durum işsizlik, geçim sıkıntısı gibi sosyal ve ekonomik sorunlara yol açmaktadır.

Resim 3: İklim değişikliği; fosil yakıtların yakılması, ormansızlaştırma ve sanayileşme gibi insan etkinliklerinin neden olduğu atmosfere salınan sera gazı birikimleri ile doğal sera etkisini kuvvetlendirmesi ve yerkürenin ortalama yüzey sıcaklığındaki artış anlamına gelmektedir. Bu da kuraklığı ve çölleşmeyi artırmaktadır.

Türkiye' De Erozyon

Ülkemizde, yılda 1,4 milyar ton toprağımız su ve rüzgâr etkisiyle taşınmaktadır. Sadece tarım arazilerimizdeki toprak kaybı yıllık yaklaşık 500 milyon tondur. Erozyon nedeniyle toprakta tutabileceğimiz, 50 milyar metreküp yağış, deniz ve göllere akmaktadır. Türkiye' de akarsularla birlikte birim alandan taşınan toprak, ABD'nin 7, Avrupa'nın 17 ve Afrika'nın 22 katı daha fazla düzeydedir. Erozyonla her yıl kaybedilen toprakta 600 bin ton buğday veya 1,4 milyon ton mısır yetiştirilebilir.

Türkiye'de, mineral bakımından oldukça zengin, tarıma elverişli olan alüvyal toprakların oluşumundan dolayı doğal erozyon meydana gelmektedir. Ancak insanlar çeşitli sebeplerle çevresine müdahale ederek hızlı erozyona yol açmaktadır. Hızlı erozyon, çok uzun sürede oluşan, üretimi mümkün olmayan, değerli ve yaşam için gerekli toprakları yok eden, çağın en büyük sorunlarından biri haline gelmiştir.

Türkiye'de erozyon, toplam arazi varlığının % 55'nin 1000 metreden yüksek alanlarında, % 10'luk kesiminin ise 2000 metreden yüksek alanlarında görülmektedir. Ülkemizin alçak alanlarındaki arazilerde; yüzeysel erozyon, rakımı yüksek alanlarda ise oluk ve oyuntu erozyonu mevcuttur. Diğer yandan iklimsel olarak; kurak ve yarı kurak rejime sahip olması, arazi kullanımında yapılan hatalar, bitki örtüsünde meydana gelen değişiklikler erozyonun başlıca nedenleri arasındadır.

Resim 4: Topografya koşulları, fay hatları ve yüzey şekilleri itibarıyla Türkiye topraklarının erozyona uğrama tehlikesi ve kuraklık üst seviyededir.

Yapılan araştırmalara göre; Türkiye'deki erozyon rakamları üzerinde önemle düşünülmesi, bir an önce gerekli müdahalelerin yapılması ve çalışmaların sürdürülmesi gerekir. Yapılan çalışmalarda ülkemiz topraklarının %53'ü şiddetli ve çok şiddetli derecede, %20'si orta derecede %14'ü ise hafif derecede erozyondan etkilenmektedir.

Tema Vakfı'nın Çalışmaları

Çevre kavramının dünya edebiyatına ilk girişi 1972 yılında İsveç'te Stockholm Konferansı ile gerçekleşmiştir. Ancak bugün anladığımız çevre ve sürdürülebilirlik kavramlarının hayatımıza girişi ise 1992 yılında Brezilya'da Rio de Janeiro'da gerçekleşen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı ile oldu. Türkiye'nin iki saygın iş adamı, Hayrettin Karaca ve Ali Nihat Gökyiğit, uluslararası alanda henüz çok yeni olan bu kavramları Türkiye'ye kazandırmaya ve hayatlarını adadıkları doğa korumayı örgütlü hale getirmeye karar verdiler. Erozyon ve çölleşme ile mücadele Türkiye'de acilen müdahale edilmesi gereken konular olmaya başlamıştı. Bu nedenle bu iki doğasever, konunun hassasiyetini iş dünyasının diğer liderlerine açtılar ve 11 Eylül 1992 tarihinde Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı'nı (TEMA) kurdular.

Resim 5: TEMA Vakfı'nın "Türkiye Çöl Olmasın" sloganı, 1990'larda toplumda büyük yankı uyandırdı. İlk kez, önlem alınmazsa ülkemizin çöl olma tehlikesi ile karşı karşıya olduğu bu kadar yüksek sesle dile getirildi. Kısa süre içinde TEMA Vakfı'nın gönüllüleri ve destekçileri artmaya başladı.

Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı(**TEMA**), her yıl kasım ayının üçüncü haftası olan '**Erozyonla Mücadele Haftası**'nda toprak ve iklim konusuna vurgu yapar. **TEMA Vakfı**, tüm Türkiye'de yürüyüş ve etkinlikler düzenler. Kamuoyunun bilinçlendirilmesi için toprak hakkında kapsamlı bilgileri içeren '**Toprak TEMA web**' sitesinde yayınlar yapar. Böylece, erozyon sonucu toprak kayıplarına dikkat çekilerek, erozyonla mücadele öne çıkartılmaya çalışılır. Toprak ve iklimin birbiriyle yakından ilişkili olduğuna değinilir.

TEMA'nın hedefleri; topraklarımızı tehdit eden erozyon ve çölleşme ile mücadele edilebileceğini göstermek, tehlikeye dikkat çekmek, toprağa sahip çıkmak, koruyucu çözümler üretmek, ağaçlandırma yapmak, doğal varlıkları korumak ve bu mücadelenin devlet politikası haline gelmesini sağlamaktır. Bu hedefe ulaşmak için halkımıza ve karar vericilere aslında erozyonun kader olmadığını, topraklarımızı koruyarak ve ağaçlandırma yaparak erozyonla mücadele edilebileceğini anlatmaya çalışmaktadır. Doğal varlıkların korunmasında verilecek bu mücadelenin bir halk hareketi olmasını amaçlayarak önceliği, bu mücadelenin kalbinde yer alacak gönüllülere ulaşmaya vermektedirler.

TEMA'nın çalışmaları ile;

- Türkiye'de Mera ve Toprak Yasaları çıktı.
- Bugün Türkiye'nin 81 ilinde TEMA Vakfı bağışçıları sayesinde oluşturulan en az bir orman bulunuyor.
- Milyonlarca çocuk ve yüz binlerce yetişkin eğitim programlarından faydalandı, ekolojik okuryazarlık kavramıyla tanıştı.
- Bugüne kadar 312 kırsal kalkınma, koruma ve ağaçlandırma projesi gerçekleşti.
- Çevre ile ilgili 100'e yakın kitap kamuoyuna kazandırıldı.
- Türkiye'nin her ilinde yüz binlerce gönüllü ve destekçi, 81 il temsilciliği, 320'den fazla ilçede sorumluluğu, 150'ye yakın üniversitede Genç TEMA topluluğu oluştu.

Sonuç Ve Öneriler

2024 yılında, '**Erozyonla Mücadele Haftası**'nda '**Toprağına sahip çık**' teması ile bütün dünyada etkinlikler düzenlendi. **TEMA**'nın 2025 yılı teması ise "**Kuraklık ve Gıda Güvenliği**" olarak belirlenmiştir. Türkiye, içinde bulunduğu coğrafi konum, iklim, topografya, jeolojik yapı ve toprak şartları sebebiyle erozyona karşı oldukça hassas durumdadır. Bu yüzden insanların doğaya olan yanlış müdahaleleri ve doğal varlıkları aşırı kullanımı erozyonu daha da artırmaktadır.

Erozyon ile taşınan topraklarla birlikte organik maddeler de taşınmakta, toprağın verimliliği azalmakta, taşınan çöktülerle birlikte barajlar belirlenen ekonomik ömürlerinden çok önce dolmakta, meydana gelen sel ve taşkınlar can ve mal kayıplarına neden olmaktadır. Toprakların korunması, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi ve gıda güvenliğinin sağlanması için erozyonla ve çölleşme ile mücadele edilmesi zorunludur.

2008 yılından itibaren zaman zaman gerçekleştirilen '**Milli Ağaçlandırma Seferberliği**' kapsamında yapılan ağaçlandırma, erozyon kontrolü, iyileştirme ve mera ıslahı çalışmaları erozyonla oluşan toprak kayıplarını azaltmada önemli katkı yapmıştır. Bugüne kadar yapılan bütün çalışmalarla, erozyonla oluşan toprak kayıplarının azaltılmasında çok büyük faydalar sağlanmıştır. Ancak aynı hızla çalışmalara devam edilmesi gerekmektedir. '**Erozyonla Mücadele Eylem Planı**' hazırlanmasına her zaman ihtiyaç vardır.

Resim 6: Toprak, su ve hava Dünya’da bulunur, ısı ise Güneş’ten karşılanır. Bu dört maddenin oluşturduğu ekosistemler, toprak, ormanlar, yer altı ve yer üstü tatlı su kaynakları ile yaşamın devamını sağlar. Dışarıdan yapılacak bir insan müdahalesi dengeleri altüst eder, suyu, toprağı ve havayı kirletir, sıcaklığı artırır, erozyona ve kuraklığa yol açar.

Dünya’da dakikada 10 hektar alan, maalesef arazi bozunumuna uğramaktadır. Yanlış ve amaç dışı arazi kullanımının önüne geçmek, arazi toplulaştırmasına gereken önemi vermek ve uygulamak, fazla sulama ve gübreleme gibi yanlış tarımsal uygulamaları önlemek, çayır ve mera alanlarında erken ve uzun otlatmalardan kaçınmak, tarımsal olarak erozyonla mücadelede ilk sıralarda yer almaktadır. Eğimli tarım arazilerinde tarlanın paralel sürülmesi, taraça(seki) yapılması, nadasa bırakılan alanların uygun ürünlerle ekim nöbetine sokulması, toprak işlemenin doğru zaman ve oranda yapılması gibi kültürel önlemler de alınmalıdır. Tahrip edilmiş veya yanmış ormanlık ve çalılıkların bir an önce yeniden ağaçlandırılması ve bitki örtüsüne kavuşturulması, meraların da ıslahı için gerekli çalışmaların yapılması gereklidir.

Dünyada her yıl üretilen 1,3 milyar tonun üzerindeki gıda ya kaybediliyor ya da israf ediliyor. Bunun yanı sıra artan kuraklık ve dünya nüfusuna paralel olarak israf edilen gıda miktarı da artıyor. Birleşmiş Milletler’e göre, küresel nüfusun 2050 yılına kadar 9,7 milyarı bulması beklenirken, gıda talebinin de % 60’a kadar artması bekleniyor; bu da gıda güvenliğini acil müdahale edilmesi gereken bir konu haline getiriyor.

Geleneksel deneyimlerle gıda bilimindeki gelişmelerin bir araya getirilmesi sonucunda doğru üretim modellerinin tesisi ve bunun sonucunda güvenilir gıdaya erişimin mümkün olabileceği

Resim 7: Yeşili sever, doğayı korursak erozyonu da önlemiş oluruz. Zira erozyonu önleminin tek yolu yeşili(ağaçları) ve doğayı korumaktır. Böylece kuraklığı önlemiş ve gıda güvenliğini de garantiye almış oluruz.

değerlendirilmelidir. Bu doğrultuda gerek sektörde ve gerekse resmi kontrol mekanizması içerisinde çalışan ‘**Gıda Mühendisleri**’nin gıda güvenliğinin vazgeçilmez bir parçası olduğu göz ardı edilmemelidir.

Ülkemizdeki her birey; toprak erozyonunun ciddi derecede ilerlediğini kabul etmeli, erozyonun ne kadar önemli bir çevre sorunu olduğunu ve önlemlerin alınmadığında ne gibi sonuçlar doğuracağını bilincinde olmalıdır. Erozyonun, sadece kırsal kesimde yaşayan insanların sorunu olmadığı, toplum ve gelecek için hassas bir denge oluşturduğu bilinmelidir. İnsanın gelecek kuşaklara bırakacağı en büyük miras; “**yaşanabilir bir toprak ve çevre**”dir. Erozyon, çölleşme ve kuraklıkla mücadelede yapılan bütün çalışmalara bireysel ya da sivil toplum kuruluşları çatısı altında destek verilmelidir. Unutulmamalıdır ki; insan toprağına, çevresine ve dolayısıyla gıdasına sahip çıkmaya bir an önce başlamalıdır.

Kaynaklar

- ‘Tarım Haftası’14’,Stratejik Tarım Alanlarımız: Tehditler-Fırsatlar Sempozyumu, TMMOB Yayını, 2014, Ankara
- <https://www.tema.org.tr/basin-odasi/basin-bultenleri/erozyonla-mucadele-haftasi>(Erişim Tarihi:21.09.2025).

91 YILDAN SEÇMELER,,

MESKEN DAVAMIZ

Kooperatif Postası
Karınca,

Mart 1957, sayı: 159, s. 6-8.

Mühendis Celal Uzel
(Ankara Belediye Meclisi Üyelerinden)

Bütün dünya milletlerinin olduğu gibi, bizim de bir mesken davamız vardır. Bu dava, asırlar boyunca ele alınmadığı için, kültürünü muasır milletler seviyesinin üstüne çıkarmak yolunda yürüyen Cumhuriyet Türkiye'mizde diğer milletlerinkinden daha büyüktür, daha şümullüdür, daha önemlidir.

Cumhuriyet Halk Partisi programının V'ci ekonomi politikası bahsinde 39/3 maddesinde (yapı kooperatiflerini, ucuz kredi, ucuz yapı malzemesi bulmalarını sağlayarak teşvik edeceğiz), aynı bahsin 39'uncu maddesinde "kooperatifçiliği milli ekonominin her kolunda kurmağa, yapmağa, kuvvetlendirmeğe önem vereceğiz", VII'nci sosyal politika bahsinde 92'nci maddesinde de "yurttaşların sağlık şartlarını haiz ev sahibi olabilmeleri için mahalli yapı malzemesini göz önünde bulundurarak bölgelere göre çeşitli ev planları hazırlamağı, imar mevzuatında yurttaşın ev yapma kabiliyetini nazara almağı, ucuz ev kurulması için imar planlarında yer ayırmak, ev yaptıracakların yapı işlerini kolaylaştırmak için yapı ortaklıkları kurulmasını ve bunları teşvik etmeğı; ucuz arsa, ucuz yapı malzemesi, ucuz faiz ve uzun vadeyi sağlayıcı tedbirler almayı, bu meyanda Emlak ve Kredi Bankasının mali kaynaklarını ve teknik organlarını kuvvetlendirmeğı, bu konuda kooperatifçilikten faide sağlamak tahakkuk ettirmeğe çalışacağız.

Deprem, su baskını, heyelan gibi tabii afetlerden müteessir olan köy ve kasaba halkına evlerinin yapımında devlette yardımlarda bulunulmasını uygun görürüz" kayıtlarının konulmuş olmasıyla, Cumhuriyet Halk Partisinin mesken davasına verdiği önem belirtilmiştir.

Mesken konusu gibi, olağan üstü önemli davanın, vatandaşın sağlığını, memleket nüfus politikası, memleket iç, dolayısıyla dış güvenliği, "yabancı ideolojilerin memlekete

sokulmaması bakımından da” vatandaşın refahı, hülâsa geniş sıhhi ve içtimai tesisleri üzerinde ciltler dolusu yazılar yazılabilir, günlerce sürecektir sözler söylenebilir. Bu konu Belediyelerimizin de katıldığı, “Şehirler ve Mahalli İdareler Birliği Uluslararası Kongresi”nde gündeme alınmıştır. Türk Belediyecilik Derneği 3’üncü kongresinde teşekkül eden “bina yapılmasını teşvik işleri” komisyonunda da oldukça esaslı bir tetkike tabi tutulmuştur. Bu komisyonun aldığı kararlar, hülâsa olarak aşağıdadır:

- 1 - Bina yaptıracaklara dağıtılacak arsaların hazine tarafından sūratle belediyelere devri,
- 2 - Emlak Kredi Bankası’nın sermaye ve kredi imkânlarının arttırılması,
- 3 - Bina yapılması işlerine sarf edilmek üzere tahvilât çıkarılması,
- 4 - Çeşitli vergilerde ve münakalâtta kabul edilen muafiyet ve tenzilâtın hassasiyetle uygulanması,
- 5 - Fertlere nazaran daha kolaylıkla kredi sağlayacak kooperatiflere toptan inşaatın sağlayacağı ucuzluğun zarafet ve ahenginin göz önüne alınarak ferdi müracaatlardan önce üye sayılarına göre toplu arsa tefrik olunması,
- 6 - İmar mevzuatında yurttaşın ev yapı kabiliyetini azaltan hükümlerin sūratle kaldırılarak bunun yerine medeni ve fenni icaplara aykırı olmamak şartıyla ev yapı kolaylıklarını pratik yoldan sağlayacak hükümlerin kabul edilmesi,

Bu kararlara dikkat edilirse, hemen hemen Cumhuriyet Halk Partisi tüzüğünün mesken prensiplerine uygun olduğu görülmektedir. Prensiplerin kongre komisyonunda tekrar edilmesi de konunun hükümet tarafından gereği gibi hemen ele alınması lüzumunu açıklamaktadır.

Gerçi Devlet daireleri, özel idareler, belediyeler partinin bu prensiplerine uyarak bir şeyler yapmaktadırlar. Ancak işler bir programa ve plana göre bilgi ile metotla yürütülemediği için emekler dağılmakta, sonuçlar’ emekler’ karşılamamakta, mesken darlığına, memleket ölçüsünde bir faide sağlamaktan çok uzak bulunmaktadır. Ayrıca, parti prensibinde bahsi geçen deprem, su baskım, heyelan gibi afetlerden müteessir olan köyler dışındaki, köy meskeni davası ise henüz ham ve bakir ortada durmaktadır. Kaldı ki, memleket ölçüsündeki bir mesken politikası uygulama işinde, nüfusumuzun % 75’ini kaplayan 40.000’e yakın köyümüzün, konu dışında bırakılması asla doğru görülemez.

Davanın müspet sonuç vermesi, halledilebilmesi için düşünülen tedbirler ve yapılması gereken işler şu şekilde toparlanabilir.

a) Arsa işi:

- 1 - Belediyelerce dağıtılacak hazine arsalarının bir an evvel dağıtılması;
- 2 - Arsa spekülâsyonuna mani olunabilmesi için parsellenmiş arsaların belli bir müddet içinde inşaat yapılmadığı takdirde bir kıymet yükselme vergisine tabi tutulması;

b) Kredi işi:

- 1 - Emlak Bankası sermayesinin arttırılması;

- 2 - Vatandaşlara evvela tahsis, sonra da temlik edilecek arsalara da kredi verilmesini sağlayacak mevzuat konulması (çünkü belediyelerin halka dağıtacakları ucuz arsalar, 5218 sayılı kanunun 1'inci maddesi gereğince evvela tahsis, bina yapıldıktan sonra temlik edilir.)
- 3 - Çeşitli Emlak kredi müesseselerinin katılmasıyla bir "mesken kredi konsersiumu" kurulması, (Emlak bankası, Emniyet sandığı, vakıf paralar idaresi gibi) bu konsersiumun aksiyon ihraç etmesi ve milletler arası bankadan para alarak sermayesinin memleket mesken ihtiyacıyla mütenasip bir miktara çıkarılması;
- 4 - Çok yüksek olan faiz miktarının azaltılması ve çok az olan vade zamanının da çoğaltılması (Fransa'da 35 senede ve % 2 - % 2,75'dir.)

e) Malzeme işi:

- 1 - Yapı malzeme endüstrisinin kurulması;
- 2 - Mevcut fabrikaların, kireç ocaklarının, tuğla harmanlarının, kiremit imalâthanelerinin iptidailikten kurtarılması, daha rasyonel hale getirilmesi,
- 3 - Yapı endüstrisinin yurt içinde iyi tevzi ve tanzim edilmesi,
- 4 - Mamul malzemenin standardize (normalize) edilmesi,
- 5 - Hükümetin yapı malzeme piyasasıyla daha sıkı meşgul olması, piyasaya hâkim olması;
- 6 - Yapı endüstrisiyle ilgili özel teşebbüs sahiplerine de ucuz kredi sağlanması ve bazı muafiyetler tanınması;

d) Vergi maliyeti:

- 1 - Nakliyat bedelinin ucuzlatılması ve muafiyetin uygulanması;
- 2 - Vergi muafiyetinin tekrar tetkiki, bu meyanda bina yapımı teşvik kanununun tekrar gözden geçirilmesi;
- 3 - Mesken inşaatından (akar dâhil) alınan işçi sigortası priminin 25 amele sayısından sonra alınması;
- 4 - Gelir vergisinin de bina vergisi muafiyeti müddeti kadar alınmaması;
- 5 - Mesken ruhsatlarından harç alınmaması;

e) İmar konusu:

- 1 - Yurdun çeşitli iklim şartlarına göre malzeme cinsi ve nevileri göz önüne alınarak inşa tarzı tespiti;
- 2 - İmar ve yapı yollar kanunlarının vatandaşın ev yapma kabiliyetini yükseltecek tarzda tekrar ele alınması
- 3 - Şehirlerde arsa spekülasyonuna mani olunmak üzere, bina yüksekliklerinin tekrar gözden geçirilmesi ve yüksekliğin azami miktara iblağı;

f) Kooperatif konusu:

- 1 - Emlak bankasında ve birleştirilmesi teklif edilen kredi müessesesinde “mesken kredi konsersiumu” Ziraat Bankasında olduğu gibi bir “kooperatifler şubesi” kurulması;
- 2 - Kooperatiflere layık olduğu önemin verilmesi;
- 3 - Ferdi teşebbüslerden önce kooperatiflerin desteklenmesi suretiyle kooperatifçiliğin teşvik edilmesi;
- 4 - Ucuz arsaların evvela üyeleri fazla olan kooperatiflere tahsisi;
- 5 - Arsası mevcut kooperatif arazisinin parsellenmesinde acele edilmesi ve müsamahakâr davranılması;

g) Personel ve kalifiye işçi:

- 1 - inşaat kalfa okulu, inşaat usta okullarının çoğaltılması ve memleket mesken ihtiyacına göre dağıtılması;
- 2 - Bu okullara girmek isteyenlere kolaylık gösterilmesi;
- 3 - Mezunlarına bazı haklar tanınması; Bu işler tetkik edilince, teker teker muhtelif devlet dairelerini ilgilendirdiği görülür.

Konu o kadar dağınıktır ki, bunların düzene konulması, ancak bu tedbirleri düzenleyici, tatbik edici, kontrol edici ve sorumlu resmi bir devlet teşekkülünün kurulmasıyla ancak olabileceğinin göz önüne alınması lazımdır. Gerçi 3611 sayılı kanunun 11'nci maddesiyle kurulu Bayındırlık Bakanlığına bağlı 5 kişilik yüksek fen heyeti mevcut ise de, bu kurul bütün bu, işleri yürütecek teşkilat durumundan çok uzaktır; mesken davasını, bu dar kadrosuyla ne ele alabilmiş, ne de buna imkân bulabilmiştir.

İngiltere'de olduğu gibi ayrı bir bakanlık teşkilatı tarafından yürütülen bu muazzam işin, böyle dar bir kadro içinde yürütülmesine de imkân yoktur. Mesken işinin yürütülmesi ve düzenlenmesi için fikrimizce tam yetkili bir “Mesken işleri Genel Müdürlüğü” vücuda getirmeli, bu teşkilâta gereken mütehassıslar kadrosu vermelidir?

Gerçi mesken davamızın hal yoluna girmesi için bir Milletvekilimizin önergesiyle, ucuz kredi konusunun Cumhuriyet Halk Partisi divanında ele alındığı öğrenilmiş ise de, bol olmayan ucuzluğun kredi konusunda bir faidesi olamayacağı da aşîkârdır. Kaldı ki, mesken davasında halledilmesi gereken konu yalnız kredi işinden ibaret de değildir.

Milletler topluluğunda en önemli rolü olan aile müessesesinin yaşadığı, fertlerin barındığı, memleket çocuklarının doğduğu, büyüdüğü hülâsa insan hayatının yarısının meskenlerde geçtiği göz önüne alınırsa, mesken konusuna milletçe ve devlette sarf edilecek emeklerin asla küçümsenmemesi gerektiği aşîkârdır.

Dünya ölçüsünde en büyük devrimleri yapmış ve başarmış milletler arası ailesi içinde mümtaz mevkiini almış büyük Türk Milletinin, ele alınacak mesken davasında da başarı göstermemesi tasavvur edilemez.

TEŞKİLATSIZLIKTAN GÖRDÜĞÜMÜZ ZARARLAR

Yazan: Mennan YİĞİTER

Muhakkak ki ticaretle satış büyük bir ihtisas işidir. Bunun yanı başında reklam, propaganda en kuvvetli yardımcı unsurlardır.

En iyi şekilde hazırlanmış bir meta ıssız bir semtin kötü ve köhne bir mağazasında bulununca bu metanın markasının verdiği garantiye rağmen alıcıya itimat telkin etmez. Şüpheli ve tereddüt içinde acaba taklit mi diye düşündürür.

İkinci cihan harbinden önce Amerika'nın, Almanya'nın, İngiltere'nin, Fransa'nın ve diğer ileri memleketlerin bu vadedeki çalışmaları hepimizin malumudur. Belki yurd içinde birçok ürünlerimizin ismini dahi vatandaşlarımız bilmediği halde Aspirin Bayer'i bilir tanır ve kırılganlıklar için yegâne ilaç olarak telakki ederdi. Bu, yapılan reklamın önemine güzel bir misal teşkil eder.

İkinci cihan harbinden sonra da reklamın önemi büsbütün artmıştır. Her sahada olduğu gibi propaganda ve reklama da daha ziyade hız verilmiştir. Son yıllarda Marsilya'da, Milano'da, Viyana'da ve daha birçok yerlerde açılan sergilerde fuarlarda birçok memleketlerin çeşitli maddeleri teşhir edilmekte ve bu suretle de yeni yeni piyasalar elde edilmektedir. Hülâsa her yeni buluşun kısa bir zamanda markasıyla beraber mümkün olan hızla dünya efkârına nakşedilecek şekilde reklâmı ve propagandası yapılmaktadır. Bu şekilde çalışmaları görünce yurdumuzda bu işe ne kadar az önem verdiğimizizi anlamak mümkün oluyor.

Gerçekten küçük sanatkarların, el emeğiyle ve alın teri ile meydana getirdiği maddeleri değer fiyatıyla satamadıkları bir vakıadır. Yine bu sanatkarın en lüks vitrinlerde teşhir edilen mamulleri yüksek fiyatıyla müstehtake intikal ettiği de bir hakikattir. Ancak, küçük sanatkarın sadece bir işçi, bir imalatçı gibi çalışması eserini satmak zevkin malik olamaması da kendinin ekonomik hayatta meçhul kahramanlar şeklinde kalmasını ve yaşamasını intaç etmektedir.

Şöhretleri sadece kendi aralarında şayi olmuş olan bu ince zevkin timsali kahramanlar kendi eserlerini satmak için ne lüzumlu krediye ve ne de teşkilata maliktirler. Her ne kadar İstanbul'da çalışan sanatkarlar meslek ve sanat bakımından kurdukları kooperatiflere dâhil iseler de kooperatifler, bu şöhretleri birer yıldız haline getirecek kudret ve kuvvete malik olmadığından çok defa tesirsiz çalışmaları ile faydadan ziyade bazen zarar da vermekte veyahut da bu gibi sanatkarlar kendilerinin kredi ihtiyacını sağlayan müesseselere bağlanmak zorunda kaldığından bu müesseseler tarafından verilen işleri kabul etmekte ve bu suretle ancak günlük nafakalarını temin etmekte ve bunun tabii neticesi olarak da dâhil bulunduğu kooperatife de faydası dokunmamaktadır.

Fakat öte tarafta bu sanatkarların sırtından geçinenler kısa bir zaman zarfında varlık ve rahata kavuşmakta ve kendi geçimlerine vesile olan bu kimselerin kalkınmasını kendi huzur ve sükûnları için hatta tehlikeli bulmaktadırlar.

Hadiseyi böylece özetledikten sonra asıl konumuza geçmek mümkün olacaktır. İzmir’de yıllardan beridir yurt istihsalatını teşhir eden bir fuar açılmaktadır. Bu fuara memleketimizin dört köşesinden iştirak edilir. Ecnebi birçok devletler de burada kendi mamullerini teşhir ederler. Fakat bu fuarda küçük sanatkârın yekpare yekvücut bir şekilde birlik beraberlik içinde kendi mamullerini teşhir ettikleri görülmez ve zaman zaman illerdeki Ticaret Odaları vasıtasıyla kısmi iştirakler mevcuttur. Amma hiçbir zaman İstanbul küçük sanatkârların çeşitli 18 - 20 kooperatifinin mamulleri her hangi bir pavyonda teşhir edilmemektedir.

Reklamı yapılmayan, bu şekildeki fuarlarda teşhir edilmeyen mamullerde tabii olarak alıcıların meçhulü olmaktadır. Bu hareketi yaratmak üzere yapılan teşebbüslerde bütün gayret ve hüsnüniyetlere rağmen kendi kendine kösteklenmektedir.

Nitekim bu defa da İstanbul’da açılacak sergide de ilk zamanlarda yapılan teşebbüslere rağmen küçük sanat kooperatiflerinin girmesi imkânları sağlanamamıştır. Nihayet Sayın Ekonomi ve Ticaret Bakanı Vedat Dicleli’nin İstanbul’a yaptığı son seyahatte, serginin lüzumu ve faidesi belirtilmesi üzerine bu kurumların sergide bir pavyon tutmaları mümkün olacağı anlaşılmaktadır.

İlk defa olarak İstanbul küçük sanat erbabının mamullerinin toplu bir şekilde teşhir edilmesine vesile olacak bu pavyon, aynı zamanda Türk emeğinin, zekâsının ve ince zevkinin birer timsali olan eserlerini teşhir etmek imkânını bulacaktır.

Ancak bu teşhir bir vesilenin doğurduğu yarattığı bir toplum olmaktadır. Hâlbuki bu tip kurumlarımız için dilek ve temennilerimiz sadece sergilerde ve fuarlarda kendi metalarını teşhir etmekle kalmayıp her alanda birlik ve beraberlik zihniyetin yürütmeleridir.

**

Küçük sanat davasının yurdumuzda gerektiği gibi kökleşmesi, küçük sanatkârın ihmal ettiği mamulü yapıncaya kadar lüzumlu olan ham maddenin tedariki, lüzumlu alât vasıtalarının temini, kredi, satış işlerinin tanzimi gibi hususların aralarında halledilmesi gerekmektedir. Kısaca teşkilatlanması gerekmektedir.

Bunun için de her şeyden evvel küçük sanatkârların hakiki kooperatif prensiplerini kavrayan kurumlar etrafında toplanması bu kooperatiflerin birlikleri kurulması diğer taraftan müşterek ihtiyaç maddelerini toptan ve ucuza ithal etmek veyahut da bu maddelerin istihsalı için fabrikasyon gitmeleri, kredi bakımından ihtiyaçlarını karşılayacak Kooperatifler Bankasını kurmaları şarttır. Bunların hepsi paraya mütevakıf hadiselerdir. Küçük sanatkâr ise günlük ihtiyacını zorlukla sağlayan bir kimsedir. Bu gibi teşekkülleri kurması nasıl mümkün olur denilebilir?

Gerçekten küçük sanatkâr kazancı ile ancak geçinen bir kimsedir. Amma her halde ayda asgari bir lira böyle bir teşekküle verebilir.

Bu takdirde İstanbul’da mevcut 600.000 küçük sanatkârın yıllık tasarrufu 720.000 lira eder. Bu miktar üç beş sene içinde milyonları bulur. Ve aşar dahi keza yılda bu suretle verilecek 12 lira ki, ayda bir lira eder. Kooperatif üyesinden bu meblağ getirdiği mamulün satışına müteakip verilen avans ile arada satış farkı üyeye iade edilirken 15 - 20 kuruş gibi cüzi bir meblağ kesilmek suretiyle toplanması mümkündür.

Bu takdirde de kooperatifleri birliklerini kurmaları ve birliğe lüzumlu mali taahhüde bu meblağla girmeleri ve nihayet kurulmuş bir Bankaya iştirak suretiyle veyahut yeniden kuracakları bir Banka ile kredi ihtiyaçlarını sağlamaları kabildir. Nihayet böylece teşkilatlanmış kurumların ekonomik hayatta uhdelere düşen işleri en iyi en emin bir

şekilde başarmaları da mümkün olur.

**

Dokuma küçük sanat kooperatiflerinin K/513 sayılı Koordinasyon kararına uymasından sonra bu kooperatiflerde fenni tesisat karşılığı olarak toplanan meblağ 2.500.000 liraya kadar yükselmişti. Bu para malum olduğu üzere iplik paketi başına ilave edilen 50 kuruşlardan teraküm etmişti.

Kısa bir zamanda kooperatiflerin iş hacimlerine göre önemli meblağlar toplanmış ve birçok kooperatifler bu paralarla gerekli fenni tesisleri yapmışlardır.

Bu misal de bize gösteriyor ki, kooperatiflerimizin teşkilatsızlık içinde çalışmaları kendilerinden beklenen varlığı gösterememelerini mucip olmaktadır.

Kaldı ki, bilhassa İstanbul'daki küçük sanat kooperatifleri hem şehrin en ücra köşelerinde kurulmuş olmaları hem de müşterek çalışanlarının tevlit edeceği kuvvetten faydalanma yoluna gitmemeleri sebebiyle ya satış için hiçbir teşkilat kurmamalarını veyahut da gayet ıssız yerlerde köhne dükkânlarda satış yapmalarını intaç etmiş ve bu da büyük bir piyasaya hâkim olmalarına imkân vermemiştir. Hâlbuki Saraciye, Ayakkabı, Çorap, Kasket, Madeni Eşya, dokuma, gömlek ve iç çamaşırı, hazır elbise vesaire gibi konularda kurulmuş olan kooperatifler aralarında müşterek bir satış bürosu tesis etmeleri halinde masrafa da müştereken iştirak edileceğine göre pekâlâ piyasanın merkezi bir yerinde mağaza tutup çalıştırabilirler.

Bu takdirde İstanbul civarında bulunan kooperatiflere de örnek olurlar. Ve hatta birçoklarının bu birliğe iltihak etmelerini de sağlarlar. Bittabi böyle bir harekete girilince de müstehlikin müstahsille doğrudan doğruya teması temin edilmiş olacağından fiyatlarda da o nispette ucuzluk basıl olur. Bu da ciro imkânlarını arttırdığı gibi piyasada da bu teşekkülün nazımlık rolü ifa etmesini mümkün kılar.

Ancak böyle kooperatif toplulukları kurucularına fayda sağlayabilir. Ve her türlü rekabete göğüs gerecek bir kuvvete malik olabilir. Yoksa teşkilâta, birliğe, beraberliğe ehemmiyet vermeyerek anormal zamanların icaplarına uyarak yurdumuza ithali mümkün olmayan maddelerin nedretinden faydalanan ve bu suretle muvakkat bir zaman için bilânçolarında bol fiyat gösterilen kooperatiflerimizin bu sarhoşlukları kısa bir zamana inhisar eder. Esasen kooperatif prensipleriyle de kabili telif olmayan bu kazançlar anormal şartların zevali ile sabun köpüğü gibi yok olur. Neticesi de üyeleri için hüsrân olur. Nitekim harp içinde büyük ciolar yapan birçok kooperatiflerimizin bugünkü acıklı durumları da böyledir. Birçokları tasfiyeye girmişlerdir. Diğer bir kısmı da mücadele gücünü kaybetmiş perişan bir müfreze gibi çabalamakta idamei hayat ve idamei mevcudiyet azmiyle çırpınmaktadır.

Kooperatif, müstahsili müstehlikle karşılaştırarak ortadan mutavassıtları kaldıran ve yüzlerce kişinin yaptığı işi tek başına yapmak suretiyle yüz kişinin bundan elde edeceği faydayı müstahsil ile müstehlike gitmesini sağlayan bir kurum olduğuna göre, bu şekilde kurulabildiği gün muhitine ve üyelerine faydalı olabilir. Yoksa teşkilâtsizlik içinde ve yekdiğerinin hareketlerini köstekler bir şekilde çalıştığı müddetçe hastadır. Hasta olunca da kendisine ve muhitine faydası olmadığı gibi zararı vardır.

YAMAN BİR ENERJİ KAYNAĞI

Kooperatif Postası
Karinca,

Mart 1950, sayı: 159, s. 19.

Yazan: M. Cura

1939 yazında Denizli’de askerliğimi yapıyordum. Şehrin güneyini kaplayan dağların eteğindeki Karcı köyüne gidip gelmek üzere bizim tabur bir yürüyüş tertip etmişti. Erken saatte yola çıkarak öğleden evvel köye vardık.

Bölükler köyün başlangıcındaki ağaçlar altında istirahatata geçerken biz subaylar da öğle yemeklerimizi yemek üzere bir meyve bahçesine misafir edildik. Kiraz, vişne, elma, armut ve her çeşit meyve ağaçlarıyla dolup taşan bu bahçe yalnız o köyün değil, belki de bölgenin en ünlü bahçesi imiş. Köyün doğusunda aşağıdan yukarı bir hayli uzanıyordu. Alt ve üst kenarlarla köye bakan tarafı bir çeşit dikenli dağ yemişleriyle sınırlanmış, üçüncü kenarı ise korkunç denecek derecede uçurum ve kayalıktı. Bahçenin sahibi, çelik kadar sağlam görünen yaşı belirsiz dinç bir ihtiyar, lakabı da, hatırimda kaldığına göre, urgancı idi. Oralara mahsus mahalli elbisesi ve beline bağladığı, silâhlık denilen kırk katlı meşin kuşak ile bir kuvvet heykeli gibi idi. Silâhlığın her katında bahçeye ait bir alet görülüyordu.

O bize ikramda bulunmak için keyifli keyifli söylenip sağa sola kımıldarken yanımıza gelen köylüler menkıbesini anlattılar. Kırk beş yaşına kadar Osmanlı ordusunda askerlik yapmış. Ömrü günü serhatlarda geçmiş. Gitmediği diyar, giymediği harp kalmamış.

Köyüne dönünce dünyada yapayalnız kaldığını ve bütün yakınlarının hayata veda etmiş olduklarını görmüş. Fakat mukadderata ne denir. Dünya çalışma dünyası. Yaşamak lâzım.

Köyde yeniden tutunmak için toprak lazım. O zamanlar ot bitmez bir kayalık olan bu uçurumun kenarından başka bir yer bulamadığından silâha sarılır gibi kazmaya küreğe sarılmış ve kayaları allak bullak edip sırtıyla taşıdığı toprakların üstünde işte şu Cennet misali kocaman bahçeyi meydana getirmiş.

Bitmez tükenmez enerjisine hayran olmamak mümkün değil. Bir ara yanımıza gelince binbaşımız lâf attı:

- Koca Urgancı, meğer sen neler yapmışsın. Bahçenin nasıl meydana geldiğini dinledik. Tek başına nasıl yaptın bu işleri?

Sağsa kulağı çınlasın yumruğu ile bağrını döğerek cevap verdi:

- Allah Devlete zeval vermesin. Toprak nankörlük bilmez. Çalıştık, oldu... İnsanoğlu istedikten sonra olmayacak iş mi vardır şu dünyada? Dünya çalışma dünyası, binbaşı...

BALIKÇILIĞIN GELİŞMESİNDE KOOPERATİFÇİLİĞİN ROLÜ

Kooperatif Postası
Karinca,

Mayıs 1950, sayı: 161, s. 12-13.

Yazan: Abdurrahman BENLİOĞLU

İstihsal ile istihlaki ayarlamamak daha doğrusu iktisadi muvazene tesis etmek ticaret ilminin başlıca kaygısıdır. İstihlakten anladığımız mana, mali memleket dâhilinde sarf etmek ve aynı zamanda harice sevk ederek elden çıkarmaktır. Alış verişin bu iki düsturu arz ve talep kaidesine dayanır. Fazla miktarda arz ancak istihsal çokluğu ile mümkündür.

Fazla talep olununca da istihsalı arttırmak çaresi aranır. Malı emekle meydana getirene müstahsil, onu kullanmak ve yemek suretiyle harcayana müstehlik diyoruz. Cemiyet hayatı bu iki kütlenin devamlı münasebet ve mücadelesinin muazzam bir meşheridir. Pazarda müstahsil malını değerine yani emek ve masrafının karşılığına, müstehlik ise ihtiyacının derecesine ve kesesindeki paranın miktarına göre alım satım muamelesi yapar. Bu muamelede kâr haddi denilen meşru kazancın nispetini esas itibariyle müstehlik tespit etmesi tabii bir haldir. Fakat işin içinde fazla kazanç temini hırsı girerse buna makul bir sistemle yahut Devlet nizam ve mevzuatıyla müdahale edilir. Gayri meşru yola sapan ve sapmak isteyenlerin keyfi kararlarına mani olacak tedbirler alınır. Ticaret sahasında fahiş fiyatlara karşı nizami müdahalelerin tesiri inkâr edilemezse de tatbikatta bunun en müessir çaresi mal fiyatlarını tazim ve kontroldür. Bu işi yapabilmek için sermayeli bir teşkilat kurmaya ihtiyaç olduğu aşikârdır. Bu teşkilâtın adına kooperatif diyoruz. Hayatı ucuzlatmak yalnız müstehlikin menfaatini düşünmekle kabil olmaz.

Müstahsili zarara duçar olmaması için himaye etmek bu uğurda düşünülecek çarelerden biridir. Esasen müstahsil ile müstehlik arasında menfaatler mütekabil olmadıkça alış veriş salim bir şekilde cereyan edemez, O halde bu iki zümrenin menfaatleri arasında esaslı bir ahenk tesisi zaruridir. İşte Kooperatif bu maksadın teminini kolaylaştırmak için akliselimin bulup üzerine koyduğu bir müessesedir. Ana prensibi müstahsili olduğu kadar müstehliki de korumak onların aralarındaki ticari münasebatı zaman ve mekânın icabetine en uygun şekle sokmaktır. Her müstahsil malını pazarda bizzat götürüp satamayacağı gibi her müstehlik de dükkân dükkân dolaşıp işe yarayan malı bulması mümkün değildir. Onları birbirine tanıtacak, mallarını teşhir edecek, mala müşteri bulacak mutavassıtlara ihtiyaç vardır. Kabzımal ve madrabaz dediğimiz sınıf bu mutavassıtların başında gelir. Bunlar sermayen ticaret erbabıdır. Malı müstahsilden satın alır. İcabına göre tasnif eder yahut biriktirerek zamanında piyasaya arz eder. Kooperatifi bu iki sınıfın asrileşmiş sağlam ve garantili şekli diye de tavsif edebiliriz. Kooperatif müstahsili yalnız tavsiyelerle değil onun iş hacmini ve başarıma kudretini tespit ederek para ile destekler. Müstehlikte kesesine elverişli mali satın alabilmesine yardım eder. Binaenaleyh kooperatif satım ile alıcının hamisi rolünü ifa ettiğine göre onun sermayesi ile müstehlik kooperatif kasasına yatırdıkları paralardan yani hisselerinden tereküp eder. Hissedarlar muayyen bir para ile kooperatife ortak kaydedilir. Hisselerin toplanmasından hâsıl olan sermaye daima meşru kazancı göz önünde tutarak müstahsil mıntıklarından veya lüzumuna göre piyasadan mal mubayaası için tahsis edilir. Sermayenin bu tarzda işletilmesiyle basit olan kazanç senelik bilançonun safi kâr hanesine geçirilerek İdare Meclisi kararıyla ortaklara tevzi edilir.

Şimdi Kooperatifin memlekette balıkçılığın gelişmesine yapacağı hizmeti inceleyelim. Malum olduğu üzere bizdeki balıkçılık umumiyetle olta ve ağ ile yapılmaktadır. Ağcılarının maiyetinde pay ile çalışan tayfalar bulunur.

Oltacılar günü gününe geçinen fakir emekçilerdir. Ekseni geceleri sabahlara kadar rüzgâr ve soğuk karşısında büyük zahmetlere katlanarak çalışırlar. Haddizatında balık çabuk bozulmaya müsait bir nesne olduğundan balıkçı ve oltacı malını bir an evvel satıp paraya tahvilini düşünür. Bu kaygı madrabazın ekmeğine yağ sürer. Sandallarında iki büküm olmuş kısmet peşinde didinen balıkçılar arasına girip dolaşan madrabaz ucuz fiyatlarla mal toplar.

Kayığını doldurdu mu balıkhaneyi baylar. Denizde kilo başına verdiği elli kuruş bir çırpıda yüz elliye yükselterek malı toptancıya devreder: Tekrar oltacıları avlamaya koşar Oltacı bu zavallı züğürt balıkçı titrek sesiyle madrabazı çağırır biriktirebildiği bir kaç kilo uskumruyu morarmış elleriyle sandalın dibinden toplayıp senato koyar madrabazın uzattığı iki buçuk lirayı ha bereket duasıyla cebine yerleştirir. Meşakkatli emeğinin mahsulü yok babasına verdiği yanarken evinde hasta bıraktığı karısını anacığını düşünür. Mektebe başlattığı yavrusunun yırtık pabucunu yamatabilecek bir kaç kuruş kazana bildiğine sevinir. Müteselli olur. Gırgırın ıslak iplerine saatlerce asılmaktan parmakları şişmiş yalın ayak başıkabak tayfa mevsim sonunda köyüne dönerken yavuklusuna kaç arşın basma götürebileceğini tasarlar. Onun takıma girerken aldığı avans (polanga) ile iş mevsimin nihayetinde hissesine düşen para (pay) çok kere zati masrafını kapatmaya yetmez. 7 - 8 aylık çalışma sonunda takım sahibine borçlu kalır. Hatta memleketine dönmek için yol parası bulamayacak hale düştüğü, aç bilaç patrona ve hemşerilerine avuç açtığı görülür, Tayfası bu halde bulunan ağ sahibinin durumu da bundan pek farklı değildir.

Bazı yıllar tuttuğu mal para etmez çünkü alıcısı yoktur. Malını ölü fiyatla elden çıkarmak borçlarına yatırmak mecburiyetinde kalmıştır. Bazı yıllarda havalanın muhalefetinden balık kıtlığına uğramıştır. Borç harç düzdüğü takımı kahvede haraç mezat satıp işarete kendilerini veren emektar balıkçılar şurada burada. Sürünmektedir. Bu acıklı manzaraların tedricen zail olması ancak bilgili ve görgülü ellerin kuracak kooperatif teşekkülleri ile ve bu müesseselere rağbetle mümkündür.

Görülüyor ki, Türkiye balıkçılığı için mübrem bir ihtiyaç halinde tebellür eden balıkçılık 'kooperatifi denizde bilfiil uğraşan oltacı ağını ve tayfaların hamisi olmakla beraber aynı zamanda balık borasının nazımı vazifesiyle de mükelleftir. Ufak bir meblağ ile kooperatife ortak olan küçük bir oltacı yahut ağcı tuttuğu malı değerine satamamak endişesi kooperatif sayesinde aklından çıkarır. Zira malını kooperatife hatta avladığı sahada teslim ederek tahtı emniyete almıştır. Artık çubuğunu yakıp keyfine bakabilir. Müstehlike yani halka gelince; kesesine uygun balığı satın almakta yahut hastasına hekimin tavsiye ettiği lüferi, barbunyayı mevsimine göre her yerde bulmakta güçlük çekmez. Çünkü Kooperatif Satış mağazaları vasıtasıyla yurdun her tarafına balık yetiştirmiştir. Kooperatiflerin temeli sağlam atılır az ve öz olan kadrosu kâmilten ortaklarından teşekkül edip doğru dürüst yürütülürse bu söylediklerimizin hayal değil bir hakikat olacağına şüphe edilmemelidir.

Toprak ofisin temkinli murakabesine tevzi edilen balıkçılık kooperatifin bu esaslar dâhilinde programlı mesaisini görerek balıkçılığımızın atisi namına sevinç duymaktayız. Kooperatifi besleyip ayakta tutacak yegâne mil hiç şüphe yok ki, istihsalidir. İstihsal ise ancak makineleşmek suretiyle artırılabilir. Balıkçılığı teknik bilgi ile teşhiz etmek ve daha ileri giderek onu kültürlü çalışmaya alıştırmak her fırsattan ona makineleşmenin faydalarını anlatmak istihsalı artırmak için başlıca çarelerdir. Çünkü balıkçılık sanayi kurmak davası her şeyden evvel istihsalı çoğaltmaya bağlıdır.

İstihsal çoğalınca sanayi kurmak ihtiyacı kendiliğinden doğan Marshall yardım planından balıkçılığımızın gelişmesi için tahsis edilen meblağla tedarik edilecek balıkçı gemi vasıtalarının bilgili ellere tevdi edilmesiyle istihsalın yakın bir atide ümidin fevkine çıkacağım tahmin ederiz.

Bir kaç yıldan beri denizlerimizde adeta tükenmiş hissini veren balık bu sene bilhassa uskumru cihetinden bollaştı. Hava­ların müsait gidişiyle daha da bollaşacağına uskumrunun peşini palamut ve torik takip edeceğine benziyor.

Denizlerimizde umulduğu kadar balık var mı? başlıklı bundan evvelki yazımda balığın avlama mıntıkalarına sokulup burada yemlenmesi için hava rüzgar şartlarının ve su sühnetinin elverişli olması lazım geldiğine işaret etmiştir. Temenniye şayandır ki, balıkçılığımızın teşkilatlanması için tatbikata geçebilmek üzere olduğu bu sıralarda balık bolluğu geçen senelerin kıtlığını unuttursun ve idarecilerimizin yüzünü güldürerek teşkilatın büyük mikyasta bir an evvel faaliyete geçmesini tacile vesile olsun.

Hülasa; Balıkçılıkla meşgul zümrenin kafasına kooperatifin manasını ve faydaları sokuldukça bu sahadaki gelişme memleket iktisadiyatını takviyeye kadına mesut bir başarı olacaktır. Bunu temine çalışan müteşebbis elleri tebrik etmek ve muvaffakiyetlerini dilemek borcumuzdur.

Hikâye:

Kooperatif Postası
Karınca,

Mayıs 1950, sayı: 161, s. 27-29.

Yazan: Mümtaz GÖKTÜRK

Üç saatten beri okuduğu kitabı kapayıp bir sigara yaktı. Elektriği söndürdü. Son cümleyi tekrar ederek pencereye doğru yürüdü. “Rochdale’in Haksever Öncüleri Equitable Pionner of Rochdale” sefaletten feci hale gelmiş 28 dokumacı amelesi idi. Pamuk mensucatıyla ve bilhassa trikotaj işleriyle uğraşan Rochdale kasabasında yaşıyorlardı.

Pencereyi açtı. Dışarıda ılık bir yaz gecesi bütün ihtişamıyla hüküm sürüyordu. Bir müddet öyle, sessizce tabiatı seyretti. Sonra sigarasını derin derin içine çekti. Dumanları yavaşça, zevkine varmak istercesine üfledi. Acayip Helezonlar, şeytani şekiller halinde, pencereden ağaçlara, lacivert göğe doğru süzülerek geceye karışan dumanların arasından bir şeyler görür gibi oldu, Uyku ve yorgunluk gözkapaklarına asılmıştı. Sigara dumanları renklerini, manasız şekillerini kaybettiler. Evvelâ koyu bir karanlık... Sonra hafif kurşuni bir aydınlık...

Sanki Britanya adalarının seması... Hani bir iki yelkenli, bir sıra sivri çatının, bir kilise kulesinin derisinden bulanık kirli bir, de deniz gözüксе, kendini Rochdale kasabasında zannedecek...

Bilmiyor, belki de Rochdale deniz kenarında değildir. İsterse olmasın... Şu - yarı hayal, yarı hakikat - eşsiz düşünce anında. Rochdale’i bir sahil kasabası olarak tahayyül etse ne çıkar.

Evet evet, İşte ilerde denizi de gördü. Sahile doğru soğuk rüzgârlar üfleyen hiddetli bir deniz...

Ve kendini Rochdale sokaklarında, elleri cebinde, ağzında sigarası, avare, adımlarının sesini dinleyerek dolaşırken buldu.

Yahu Rochdale’de kimse yok mu? Hani solgun benizli işçiler? Hani evlerdeki kadınlar, çocuklar? Yaramaz, sarışın İngiliz çocukları... Hani trikotaj makinelerinin gürültüleri?... Hani işten çıkarılmış meyus işçiler?... Hani grev liderleri?... Hani sefaletten feci hale gelmiş 28 dokuma amelesi?... O da ne... Karşıdan birisi geliyor. Elini de salladı. Tanıdı galiba... Biraz yakına gelsin de bakalım... Ha, evet; yaşasın... İşte meşhur Rochdale’li 28 Dokuma İşçisinin gözbebeği... Charles Howarth.... Ne kadar da mütevazı yürüyüşü var. Zayıf; Sefalet ellerini, elbiselerini, vücudunu, her tarafını kemirmiş... Fakat gözleri inançla parlıyor ve adımları kendinden emin, sert, manalı...

- Merhaba Charles Howarth... Nasılsın?

- Merhaba İki gözüm. Pek de iyi değilim ama haydi iyiyim diyelim.

- Hayrola?. Sanki sesin asırların içinden geliyor gibi... Uzak, kederli. Ne var, seni üzen bir hadise mi oldu?

Charles Howarth başını esefle salladı:

- Hayır, eninde sonunda bana inanacaklar. Hatta şimdiden bile yarısı inandı. Fakat o, hem inanıp, doğru olduğunu bilip, itiyatlarını, rahatlarını bozmak isteyenler yok mu? Beni harap ediyorlar. Ben, kârı herkese, alışveriş ettiği nispette dağıtım diyorum. Kabul etmiyorlar, müsavi şekilde taksim edilsin diyorlar. Halbuki o vakit işin cazibesi nerede kalır? Ben çok alışveriş edeyim. Öteki az etsin.

Sonra kârdan ona da, bana da aynı hisse varilsin. Benim dediğimi kabul etseler, hepimiz sene sonunda alacağımız kârı düşünerek, mecburen hep kendi dükkânımızdan alış veriş ederiz. Başkaları da iltihak eder. Teşkilatımız genişler. Derin derin göğüs geçirdi. Gözleri tekrar inançla parlamaya başladı:

- Ama kabul edecekler. Kabul ettireceğim. Bu elbiselerden, bu zayıf vücutlardan, bu sefaletten başka türlü kurtuluş yok. Bizi bu dükkân, bu teşkilat kurtaracak; patronun sadakası değil.

Yavaş yavaş denize doğru yürüdüler. Charles Howarth sağa sapan تنها sokaklardan birini işaret etti:

- Her şeyi hazırladım, her şeyi.. Hatta dükkânı bile... İşte şurada, Kurbağalı Sokakta bir ev var. Alt katı tam istediğimiz gibi. Ev dul bir kadının; kimsesi yokmuş. Kocasını kaptanmış. Geçen sene gemisiyle İsveç’e giderken boğulmuş. Eve gidip kadınla konuştum. Alt katı bize seneliği 10 sterline verecek. Yeri biraz sapa ama ne çıkar. İstersek cehenneme bile gideriz.

Geri döndüler. Sivri çatılı, harap evler sıklaşmaya, sokaklar kalabalıklaşmaya başladı. Fabrikaların kapılarından, birbirini iterek temiz havaya ve evlerine doğru koşan insanlar çıkıyordu. Türölü sıkıntılar ve yorgunluklarla dolu iş günü bitmişti. Charles Howarth gözlerini kısarak karşıdaki kalabalığa baktı. Sefalet, sefalet. İnsanlar bir deri, bir kemik ve bir o kadar da inatçı idiler. Hem sevgi ham hiddet karışık bir sesle:

- Hepsi... dedi. Hepsi arkamdan gelecekler. Ergeç bu olacak. Ergeç, İşbirliği – Cooperative bizi sefaletten kurtaracak.. Sonra birden kendini topladı. Yanındakine acele acele:

- Kusura bakma ahbab, dedi, Arkadaşlar evlerine dağılmadan gidip yakalamam lazım. Para meselesini konuşacaktık. İstersen sen de gel...

Ve cevap beklemeden koşar adımlarla karşı tarafa geçti. Kaldırım taşı döşenmiş bir yoldan yürüdüler. Charles Howarth, sağlı sollu sıralanmış birahanelerden birinin kapısını itti. İçeri girdiler. Yüzleri kızarmış, sakallı, meşin kasketli bir alay insan Charles Howarth'ı görünce bir ağızdan bağırdılar:

- Hurra... İşte Charles da geldi...

Charles Howarth geniş adımlarla, etrafına bakınarak ortadaki masalardan birine doğru yürüdü. Elini sandalyenin arkasına dayadı. Teker teker arkadaşlarını saydı. Sakin bir sesle:

- “Şimdilik tamamız” dedi. 28 kişi olduk. İsteyen sonradan girer. Biz, bu kadar insan dünyayı bile yerinden oynatırız.

Eliyle bıyıklarını sıvazladı. Cebinden birtakım kâğıtlar çıkardı. Bir tanesini ayırdı. Ona bakarak:

- “Ben para işini de hazırladım” dedi.

- Adam başına bir sterlin kâfi, daha fazla da veremeyiz. Haftada ikişer pensden parayı tamamlarız. Ama derhal borç bulup işe başlayalım. Dükkân hazır. Diyeceğiniz bir şey var mı?

Asık suratlı, uzun boylu bir dokumacı nasırlı avuçlarını ileri uzatarak seslendi:

- Charles, hepsi iyi, güzel.. Ama biz peşin alış veriş yapamayız ki, Mahalledeki bakkal veresiye veriyor. Bizim için bu usul daha iyi. Hem işittiğime göre Dr. King adında birisi de işçiler için böyle bir dükkân açmış. Veresiye veriyormuş.

Charles Howarth sinirli bir sesle: - “Veresiye veriyordu” diye bağırdı. ‘Onun için topu attı dükkânlarım.. Bizi mahveden veresiye değil mi zaten? Bunu münakaşa bile etmeyelim. Veresiye yok... Sermayemiz nedir ki, veresiye verelim. İşte hesap: 20 sterlin borç alıyoruz. Dükkân kirası 10 sterlini peşin vereceğiz. Geri kalan 10 sterline, biraz da kredi ile evlerimize en çok lazım olan şeyleri alalım. Sen Harry, fabrikaya girmeden evvel bakkaldın Topu attın ama...

Etraftan gülüşüler. Charles aldırmadı, devam etti: - “Bu işleri bilirsin. İlk ağızda dükkâna neler alalım?

Harry ince sesli, kıvrıkcık sarı saçlı bir adamdı. Biraz düşündü, yutkundu.. Sonra: - “Şeker, sabun, yağ, un bir miktar da mum kafi” dedi.

Charles heyecanlanmıştı,

- “Haydi öyleyse çocuklar” dedi. “Yarın ilk taksitleri toplayalım... Herkes iki pens bulup gelsin. Öbür gün de borç harç, dükkânı açıyoruz”.

Bira bardakları kalktı. Muvaffakiyetin, gelecek iyi günlerin ve arkadaşlığın şerefine içtiler. Sonra Charles Howarth arkadaşının koluna girdi. Dışarı çıkınca ona doğru eğildi. Kısık bir sesle:

- “Nasıl?” dedi. “Muvaffak olacağız. Hem de nasıl muvaffak olacağız bilsen”...

Oyun oynamaya geç kalmış yaramaz bir çocuk gibi sabırsızlanıyor, yerinde duramıyordu. Kelimeleri yutarcasına; - “Şimdilik Allaha ısmarladık” dedi. - “Gidip dükkâna bir daha bakayım”.

- Her tarafını ezberledim ama bir daha gitmesem içim rahat etmeyecek. Hoşça kal. Ben seni neticeden haberdar ederim”.

Ve elini bile sıkmadan yürüdü. Zayıf, ufak Mümtaz Göktürk vücudu, İngiltere’de ender görünen akşam güneşinin ışığında, çevik hareketlerle kalabalığa karışıp kayboldu...

İlerideki tren yolundan geçen bir marşandizin gürültüsü ile gözlerini açtı. Kendi kendine - “uyumuşum galiba” diye söylendi. Sonra tekrar masanın başına döndü. Elektriği yakıp kitabı açtı. Kaldığı yerden okumaya başladı:

Charles Howarth ve 28 arkadaşının türlü güçlükler ve sıkıntılar içinde 1844’de kurdukları ortaklığın 1845’te 74 ortağı, 180 sterlin ödenmiş sermayesi vardı. İlk yılın iş hacmi 710 sterlini bulmuştu. Rochdale kasabasının nüfusu ise 25 bindi.

1934’de, aynı Rochdale kasabasının nüfusu 96 bini bulmuştu. 28 dokuma işçisinin 90 sene evvel kurduğu kooperatif ortaklığının ise 44 bin ortağı, 590 bin sterlin sermayesi, 657 bin sterlinlik yıllık iş hacmi vardı. 1845’ten 1934’e kadar iş hacmi 30 milyon sterlini ve fiyat farkı ise 4 milyon sterlini aşmıştı...

Charles Howarth ve 27 arkadaşı mezarlarında rahat uyusunlar. Bugün milyonlarca ve milyonlarca insan, onların açtığı yolda yürüyor.

Kooperatif Postası

Karınca,

Haziran 1950, sayı: 162, s. 17.

Doğudan

Ayakları menfaat zinciri ile köstekli olanlar, büyük davaların yolculuğuna çıkmamandır. Mutlaka düşerler.

Şehvetin, gururun, hiddetin hâkim olduğu bir ruhta; akıl arka kapıdan kaçır.

Düşünmeden konuşan, nişan almadan ateş eden bir avcıya benzer.

Kötümser adam güneşli zamanda dahi gecenin karanlığını düşünerek üzülür. İyimser adam ise, gecenin karanlığında bile doğacak güneşin hayaliyle sevinmesini bilir.

Sahibi çok olan bağ, çok geçmeden dağ olur.

Neşe ve eğlence güneşe benzer. Yokluğu varlığımızı soldurur. Mutedil olanı hayat verir, fazlası yakar. Hürriyet de böyledir.

Bütün hayvanlar arasında yalnız insanlarda hatıraya hürmet kabiliyeti vardır.

Hareket olmayan yerde bereket olmaz.

Vatandaşlarının asgari yaşama şartları emniyet altına alınmayan bir vatan, hudutları muhafaza ve müdafaa edilmeyen bir vatandan daha bedbaht sayılmalıdır.

Sevilmesini isteyenler, evvela sevmesini bilmelidirler.

Merhamet kuvvetlilerin yakasına takılan bir çiçek, zayıfların ise en son sarıldığı bir cankurtaran simididir.

İradesini elemlerine hâkim kılabilen bir insan, Tanrıların mertebesine yaklaşmış olur.

Kendinden aşağıdakilere bakıp öğünen, yukarıdakilere bakıp döğünen bir insan henüz hayvanlık safları arasından ayrılmamış sayılmalıdır.

Vicdan rüşvet kabul etmeyen bir şahittir.

Anarşi korkusu birçok milletleri en zalim müstebitlere tahammül etmeğe mecbur eder.

İzhar edilen her kin, yeni kinlere bileğ taşı olur.

Demiri nem, insani gam çürütür.

Duru suya çöp atma, arı suya yoz katma.

Batıdan

İnsanlar, haklarında söylenen her şeyi bilselerdi, yeryüzünde birbirini seven iki kimse bile kalmazdı.

Temeli gurura ve zulme dayanan haklar, devrilmeye mahkûmdurlar.

Malik olduklarıyla mesut olmasını bilmeyenleri, çektikleri azaptan kurtarmanın yolu yoktur.

Unutmak olmasaydı, hayatın cehennemden farkı olmazdı.

Mükâfata layık olup mükâfat görmemek, mükâfat görüp de buna lâayık olmamaktan daha iyidir.

Başkalarını korkutan, kendi de daima bir korku içinde yaşar.

Hiçbir şey bilmemek, birçok şeyleri yarım yamalak bilmekten iyidir.

İki türlü demokrat vardır. Sahte demokrat: “Sana müsaviyim” der. Hakiki demokrat ise: “Sen bana müsavisin” der.

Galip asker hiçbir zaman, mağlup askerin üzerine eğildiği vakitki kadar yüksek değildir.

Kurt, köpeğin ölümüne ağlamaz.

Musikişinaslar, her milletin ruhuna tercümansız olarak hitap etmesini bilen bahtiyarlardır.

Soğulcan mevkiine düşen kimsenin, çiğnenmekten şikâyet hakkı yoktur.

Geçmiş hakkı ile bakmasını bilseydik, geleceği onun aynasında görmek imkânını bulurduk.

Tabiata hükmetmenin tek çıkar yolu, ancak onun kanunlarına itaat ile bulunabilir.

Her hadisenin sebebini bulup ilerledikçe, yeni meçhullerin dik merdivenleri karşımıza çıkar.

Hürriyete zincir vurmak isteyenler! Bir gün bunların kendi ayaklarına takıldığını görürler.

Kökleri ruhlarımızın derinliklerine kadar kök salmadan, hiçbir doktrin payidar olamaz. Okunu hedeften daha ileri atan okçu, okunu hedefe ulaştıramayan okçudan daha başarılı sayılamaz.

**DÜNYA KOOPERATİF
GÜNÜNÜ TEMSİL EDEN AFİŞ
AFİŞ, İNCE BİR ELEMEDEN
SONRA SEÇİLMİŞTİR.**

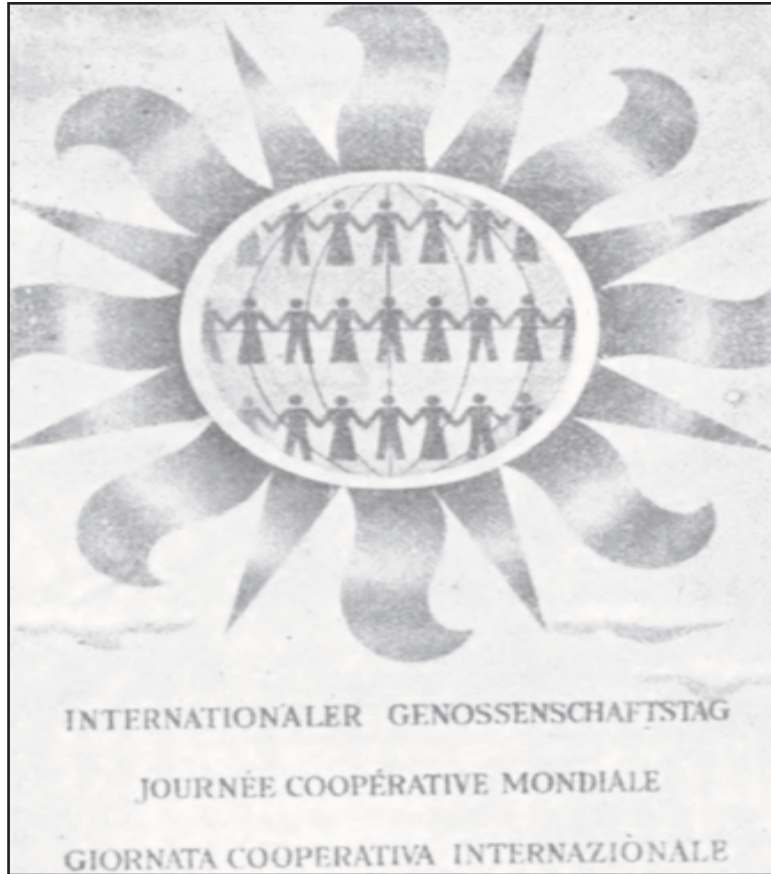
Kooperatif Postası
Karıncı,

Ağustos 1950, sayı: 164, s. 16.

Kooperatif Fikri Bu Afişte Çok Güzel Gösterilmiştir.

Kooperatifleri temsil eden küçük insan şekilleri üçlü bir band halinde dünyayı sarmaktadır. Öte taraftan, dünya da güneş ışıkları ile ihata edilmiş vaziyettedir. Bu durum, Kooperatif hareketinin büyüklüğünü ve ehemmiyetini ifade etmektedir. Alevler ve güneş ışıkları, gök kuşağının rengindedir. Menşurun açık renkleri, dünyanın etrafından bir hale husule getirmekte, tatlı bir ışık, kooperatifleri temsil eden figürinleri yıkamaktadır. Üç küçük bulut, parlayan güneşi karartmamaktadır. Nihayet, Afişin gayesi üç lisan üzerinden ifade edilmiştir.

Kendilerine günümüzü hatırlatacak olan bu afişi görmekle bütün kooperatifçiler zevk duyacaklardır.

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

YÖNETİM KURULU

Başkan	: Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Başkan Yrd.	: Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Muhasip Üye	: Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Üye	: Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Üye	: Prof. Dr. Enver AYDOĞAN
Üye	: Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Üye	: Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Üye	: Prof. Dr. Mehmet BAŞ
Üye	: Prof. Dr. Cemalettin AKTEPE
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman OKUR
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Kadir ÖZER

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

DENETİM KURULU

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Prof. Dr. Emine ÖNER KAYA
Doç. Dr. Cemil ŞENEL

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

HAYSİYET DİVANI

Hüsnü POYRAZ
Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN
Özdemir ÜNSAL

Yazarlarımıza Duyuru

1. Dergiye gönderilen yazıların elektronik ortamda teslim edilmesi
2. Yazılarda yer alacak resimlerin yazarlar tarafından metne yerleştiriliş olarak teslim edilmesi
3. Yazıların 11 Punto ve Times New Roman karakteriyle yazılması
4. Tercüme yazılarda kaynak belirtilmesi
5. Araştırma ve bilimsel yazılar dışındaki yazıların en çok 5 (A4) sayfası olarak yazılması
6. Dergimize gönderilen yazıların başka bir dergiye gönderilmemiş ve yayınlanmamış olması gerekmektedir.

Yönetim Kurulu Herhangi Bir Maaş, Ücret ve Huzur Hakkı Almamaktadır.

Kooperatif Postası

KARINCA

KASIM 2025 YIL: 91 SAYI: 1067 ISSN: 1300-1450

